

**Jezikovna zmožnost dijakov pri vodeni interpretaciji
umetnostnega besedila**
(Raziskovalna naloga)

Natalija Šraml
Šolski center Novo mesto

Novo mesto, september 2025

KAZALO VSEBINE

POVZETEK	1
ABSTRACT	2
1 UVOD	4
Opredelitev raziskovalnega področja	4
Namen in cilji raziskovalne naloge	5
Raziskovalna vprašanja, predpostavke in omejitve pri obravnavanem problemu	5
Raziskovalne metode	6
Izvirni prispevek k praksi in teoriji	6
2 JEZIKOVNA ZMOŽNOST	7
2.1 Jezikovna zmožnost v Katalogu znanj za srednjo strokovno šolo	9
2.2 Razvoj jezikovne zmožnosti pri dijakih	10
2.3 Vloga učitelja in didaktični nasveti za razvijanje jezikovne zmožnosti	11
3 VRSTE JEZIKOVNIH NAPAK	13
3.1 Pravopisne napake	13
3.2 Oblikoslovne napake	14
3.3 Besedoslovne napake	14
3.4 Skladenjske napake	14
4 INTERPRETACIJA UMETNOSTNEGA BESEDILA	16
4.1 Interpretacija umetnostnega besedila na poklicni maturi	17
4.2 Ocenjevanje interpretacije umetnostnega besedila	18
4.3 Rezultati poklicne mature pri slovenščini	19
5 POTEK RAZISKAVE	20
6 PRAKTIČNI DEL – PREGLED VODENIH INTERPRETACIJ	21
6.1 Prvi letnik	21
6.2 Drugi letnik	27
6.3 Tretji letnik	37
6.4 Četrti letnik	42

7 PRIMERJALNA ANALIZA JEZIKOVNIH NAPAK PRI DIJAKIH (1.–4. LETNIK)	47
8 ZAKLJUČEK	50
9 VIRI IN LITERATURA	53
10 PRILOGE	55

POVZETEK

V raziskovalni nalogi smo analizirali jezikovno zmožnost dijakov srednje strokovne šole na področju pisnega izražanja, pri čemer smo se osredotočili na napake v vodenih interpretacijah umetnostnih besedil. Namen raziskave je bil ugotoviti najpogostejše vrste jezikovnih napak, spremljati pojavnost le-teh skozi posamezne letnike ter preveriti morebitne razlike med spoloma. Teoretični del naloge obravnava pojma jezikovne in sporazumevalne zmožnosti, razvoj teh zmožnosti pri pouku slovenščine ter vodenjo interpretacijo umetnostnega besedila kot eno izmed vrst ocenjevanja pri slovenščini.

Analiza pisnih izdelkov je zajemala sto vodenih interpretacij, po dvajset iz vsakega razreda štiriletnega strokovnega programa. Napake smo razvrstili glede na njihovo vrsto. Rezultati so pokazali, da so najpogostejše pravopisne napake predvsem nepravilna raba vejice, saj povprečno dijaki v eni interpretaciji izpustijo okoli 16 vejic. Poleg tega pogosto prihaja do napačne rabe velikih in malih začetnic, napačnega zapisovanja besed ter težav pri zapisovanju skupaj in narazen. Oblikoslovne napake vključujejo nepravilno rabo glagolskih oblik, napačno sklanjanje samostalnikov in zaimkov ter napačno stopnjevanje pridevnikov. Skladenjske napake se kažejo predvsem pri tvorbi kompleksnejših povedi, neustreznem besednem redu, neujemanjih med osebkom in povedkom ter izpuščenih pomembnih stavčnih členov. Prisotne so tudi slogovne pomanjkljivosti, kot so ponavljanje besed, uporaba pogovornih izrazov, slengov in mašil.

Primerjava med letniki je pokazala postopen napredek, saj se v 3. in 4. letniku zmanjšuje uporaba slenga in pogovornih izrazov, besedila so slogovno ustrežnejša, dijaki bolje upoštevajo strukturo interpretacije, vendar se številne jezikovne napake pojavljajo v vseh letih šolanja. Kar zadeva uspešnost, se delež negativnih ocen zmanjšuje od 30,4 % negativnih v 1. letniku do 12,5 % negativnih v 4. letniku. Pri drugem letniku se na podlagi primerjave med paralelnima razredoma pokaže, da pri jezikovnih napakah v vodenih interpretacijah ni večjih razlik med dekleti in fanti. Dekleta sicer navadno pišejo nekoliko daljše sestavke, zato je število napak lahko posledično nekoliko višje, a če napake upoštevamo glede na število besed, bistvenih razlik ni.

Sklepno lahko ugotovimo, da razvoj jezikovne zmožnosti pri dijakih srednjih strokovnih šol ostaja dolgotrajen proces. Za izboljšanje rezultatov bi bilo treba več poudarka nameniti pisanju, kritičnemu branju, razumevanju književnih besedil in ciljnemu odpravljanju najpogostejših pravopisnih in skladenjskih napak.

ABSTRACT

In this research paper, we analyzed the language competence of vocational secondary school students in the area of written expression, focusing on errors in guided interpretations of literary texts. The aim of the study was to identify the most frequent types of mistakes, monitor the development of students' language competence across different school years, and examine possible differences between genders. The theoretical part of the paper discusses the concepts of language and communicative competence, the development of these skills in Slovene language classes, and the role of literary text interpretation as both a teaching and assessment method.

The analysis included 100 guided interpretations, with twenty texts selected from each class of the four-year vocational program. Errors were categorized based on their type and frequency. The results showed that the most common mistakes were orthographic, especially incorrect use of commas, with students omitting an average of around 16 commas per interpretation. Other frequent issues included incorrect capitalization, misspelled words, and difficulties distinguishing between words written together or separately. Morphological errors involved incorrect verb forms, improper declension of nouns and pronouns, and incorrect adjective comparison. Syntactic errors were mainly observed in the construction of complex sentences, improper word order, mismatches between subjects and predicates, and omissions of important sentence elements. Additionally, there were stylistic weaknesses, such as repetition of words, excessive use of colloquial expressions, slang, and filler words.

A comparison between grades revealed gradual progress: in the third and fourth years, the use of slang and colloquial expressions decreased, texts were stylistically more appropriate, and students followed the structure of interpretations more consistently. However, many systematic errors persisted even in the final year. Regarding performance, the percentage of failing grades decreased from 30.4% in the first year to 12.5% in the fourth year, indicating an overall improvement in language competence and understanding of literary texts. In the second year, a gender-related difference emerged: although girls had higher average final grades in Slovene, their results in guided interpretations were similar to those of boys. This suggests that familiarity with the content of the book plays an important role in interpretation scores.

In conclusion, the development of students' language competence in vocational secondary schools remains a long-term process that requires systematic and carefully planned work. To improve outcomes, greater emphasis should be placed on process-oriented writing, critical reading, understanding literary texts, and targeted correction of the most frequent orthographic and syntactic errors. The findings of this research are also

significant for teachers, as they provide insight into the most common student difficulties and support more focused planning of exercises and teaching strategies.

1 UVOD

Opredelitev raziskovalnega področja

Jezikovna zmožnost je sposobnost posameznika, da razume, tvori in ustrezno uporablja jezik v različnih sporazumevalnih okoliščinah (Šebjanič Oražem, 2020). Razvijanje te zmožnosti je ključno za tvorjenje kakovostnih besedil, saj zahteva usklajevanje slovničnega znanja, bogatega besedišča in sposobnosti strukturiranja misli.

Pisni izdelki dijakov pogosto odražajo vrzeli v znanju različnih jezikoslovnih ravni, kljub temu da dijaki slovnična pravila usvajajo že od osnovne šole. Pričujoča raziskovalna naloga se osredotoča na najpogostejše pravopisne, besedoslovne, oblikoslovne in skladijske napake, ki jih dijaki srednješolskih strokovnih programov naredijo pri pisanju interpretacije umetnostnega besedila – ene izmed oblik ocenjevanja znanja na poklicni maturi.

V prvem delu bodo predstavljene značilnosti interpretacije umetnostnega besedila in kriteriji za ocenjevanje, ki jih uporabljajo ocenjevalci na poklicni maturi. V nadaljevanju bomo analizirali pisne izdelke dijakov/vodene interpretacije umetnostnega besedila, ki so jih pisali na podlagi odlomka iz prebrane knjige. V analizo smo vključili vse štiri letnike srednje šole, pri drugem letniku pa je dodan še paralelni razred, in sicer zaradi primerjave med spoloma, saj en oddelek v celoti sestavljajo fantje, drugega pa dekleta. Poseben poudarek bom namenila pogostosti posameznih vrst napak pri dijakih prvih letnikov ter spremljanju njihovega izboljšanja v višjih letnikih. Cilj analize je ugotoviti najpogostejše jezikovne napake ter za prihodnje generacije oblikovati ustrezne didaktične pristope, ki bi omogočili učinkovitejše usvajanje pravil in izboljšanje besedilne zmožnosti dijakov.

Jezikovno zmožnost dijakov sta raziskovali tudi avtorici Irena Krapš Vodopivec v strokovnem članku *Napake dijaškega pisanja: vrednotenje slovnično-pravopisnih napak v šolskih esejih* (2019) ter Irena Velikonja Kolar v članku *Ocenjevanje skladijskih napak v šolskem eseju* (2018). Obe sta analizirali pisne izdelke gimnazijskih dijakov, medtem ko raziskav, osredotočenih na dijake srednješolskih strokovnih programov, nismo zasledili. Pisne izdelke gimnazijcev obravnava tudi Katja Malek v raziskovalni nalogi *Esej po domače ali zakaj vejica pred ki, ko, ker, da, če po navadi ne skače* (2019) pod mentorstvom Tjaše Markežič.

Dijake srednješolskih strokovnih programov v analizo vključuje Maruška Urbančič v svoji magistrski nalogi *Pravopisna zmožnost dijakov na Srednji gozdarski, lesarski in zdravstveni šoli Postojna* (2023), vendar se osredotoča zgolj na pravopisno znanje, ki ga preverja s posebej zasnovanim preizkusom znanja. Ta pristop se razlikuje od analize napak pri tvorbi interpretacije umetnostnega besedila. Na podoben način sta pravopisno zmožnost dijakov v raziskovalni nalogi *Pravopisna pravila pri dijakih – izziv ali »mala malica«* (2018) preverjali avtorici Lea Zahrastnik in Tea Planko, pod mentorstvom Vesne Gubenšek

Bezgovšek. Avtorici Peršak Hajdinjak in Vogel pa pišeta o sporazumevalni zmožnosti in digitalni pismenosti dijakov. Raziskava, ki bi celovito analizirale napake pri vodeni interpretaciji umetnostnega besedila v srednješolskih strokovnih programih, tako ni objavljene.

Namen in cilji raziskovalne naloge

Namen raziskovalne naloge je analizirati jezikovne napake v pisnih izdelkih dijakov srednješolskih strokovnih programov, natančneje pri tvorjenju vodene interpretacije umetnostnega besedila. Cilj raziskave je ugotoviti, katere vrste napak se najpogosteje pojavljajo in v kolikšni meri se jezikovna natančnost dijakov izboljšuje skozi izobraževalni proces. Posebna pozornost bo namenjena primerjavi med prvimi in višjimi letniki, da bi ugotovili, ali se napake sčasoma zmanjšujejo ali pa se določene težave v rabi jezika pojavljajo skozi celotno šolanje. Prav tako bo raziskano, ali pri pojavljanju jezikovnih napak obstaja razlika med dekleti in fanti, zato bosta v ta namen analizirana paralelna razreda, pri čemer enega obiskujejo zgolj dijaki, drugega pa dijakinje.

Rezultati raziskave bodo omogočili vpogled v najpogostejše jezikovne napake dijakov in pripomogli k premisleku o morebitnih izboljšavah le-teh pri poučevanju. Prav tako lahko ugotovitve raziskave služijo kot podlaga za oblikovanje didaktičnih priporočil učiteljem slovenščine. Poleg analize jezikovne zmožnosti dijakov bodo navedene tudi povprečne ocene, ki so jo dijaki dosegli pri tovrstnem ocenjevanju znanja.

Raziskovalna vprašanja, predpostavke in omejitve pri obravnavanem problemu

Skušali bomo odgovoriti na naslednja vprašanja – katere pravopisne, besedoslovne, oblikoslovne in skladske napake se najpogosteje pojavljajo v pisnih izdelkih dijakov v posameznih letnikih srednješolskih strokovnih programov pri interpretaciji umetnostnega besedila; ali se jezikovna natančnost dijakov izboljšuje skozi leta šolanja ter ali obstaja razlika pri številu napak glede na spol. Število napak bomo primerjali z doseženo povprečno oceno. Predpostavljamo, da se bo število napak z leti zmanjševalo, posledično pa se bo povprečna ocena pri tovrstnem ocenjevanju zvišala.

Raziskava ima tudi določene omejitve. Osredotoča se zgolj na omejeno število dijakov določenega izobraževalnega programa in njihove interpretacije umetnostnega besedila, zato ugotovitve ne bodo neposredno primerljive z rezultati dijakov iz drugih različnih izobraževalnih programov ali z drugimi vrstami pisnih izdelkov. Prav tako na doseženo oceno vpliva poznavanje vsebine knjige in ne zgolj jezikovna zmožnost dijakov.

Raziskovalne metode

Z deskriptivno metodo bodo predstavljene značilnosti interpretacije umetnostnega besedila, z metodo zbiranja bodo zbrani pisni izdelki, ki so jih dijaki srednješolskega strokovnega programa pisali pri pouku, in sicer v 1., 2. in 3. in 4. letniku v šolskem letu 2024/2025. Z metodo analiziranja bomo analizirali zbrane izdelke glede na različne jezikoslovne ravni, in sicer po pravopisnih, oblikoslovnih, skladenjskih in besedoslovnih kategorijah. S primerjalno metodo pa bomo preverjali razlike med prvim in zadnjim letnikom ter razlike med spoloma.

Kot del raziskovalnega gradiva sta v prilogi raziskovalne naloge dodana tudi skenirana primera vodenih interpretacij umetnostnih besedil. Vključena smo dva, eden kot primer uspešnejše in drugi kot primer manj uspešne interpretacije, ki poudarita razpon jezikovne zmožnosti dijakov ter značilne napake in slog pisanja tovrstnega besedila.

Izvirni prispevek k praksi in teoriji

Izvirni prispevek te raziskave je, da bo ponudila konkretne ugotovitve o vrstah in pogostosti jezikovnih napak, ki jih dijaki srednješolskih strokovnih programov najpogosteje delajo pri pisanju interpretacije umetnostnega besedila. Raziskava bo tako prispevala k boljši prilagoditvi učnih metod in oblikovanju nalog za izboljšanje jezikovne zmožnosti pri dijakih in k izogibu najpogostejših napak pri tvorjenju besedil. Ker je interpretacija umetnostnega besedila kompleksna naloga, ki zahteva dobro razvito sporazumevalno zmožnost, bodo ugotovitve raziskave pomemben prispevek k boljšemu razumevanju, kako učenci usvajajo jezikovna znanja in jih uporabljajo pri tvorbi besedil.

2 JEZIKOVNA ZMOŽNOST

Različni strokovnjaki jezikovno zmožnost opredeljujejo na nekoliko različne načine, vendar jo večina pojmuje kot sestavni del širše **sporazumevalne zmožnosti**. Sporazumevalna zmožnost je sposobnost učinkovitega sporazumevanja, torej sprejemanja, razumevanja in tvorjenja besedil različnih vrst ter ustrezna uporaba jezika v različnih situacijah. Razlike med avtorji se pojavljajo predvsem pri natančnejšem opisu posameznih komponent jezikovne zmožnosti in njihovih medsebojnih povezav. V raziskovalni nalogi izhajamo predvsem iz opredelitve Bešter Turk (2011), ki jo dopolnjujemo jo z novjšimi ugotovitvami sodobnih raziskav (Šebjanič Oražem, 2020; Peršak Hajdinjak, 2022; Vogel, 2023), saj sodobna didaktika slovenščine jezikovno zmožnost povezuje tudi z razvojem sporazumevalnih kompetenc v digitalnem in večžanrskem okolju.

Jezikovna zmožnost je pomemben gradnik sporazumevalne zmožnosti. Bešter Turk (2011) jo opredeljuje kot sposobnost obvladovanja jezikovnega sistema in njegove ustrezne rabe pri tvorbi razumljivih, pravilnih, učinkovitih in primernih besedil. Poleg jezikovne zmožnosti pa sporazumevalna zmožnost vključuje še motiviranost za sporočanje in sprejemanje, enciklopedično znanje sogovornikov, pragmatično in slogovno zmožnost, metajezikovno zmožnost ter zmožnost nebesednega sporazumevanja. Šebjanič Oražem (2020) poudarja, da je sodobno razumevanje jezikovne zmožnosti dinamično – gre za proces, ki se razvija z aktivno rabo jezika v raznolikih avtentičnih okoliščinah, ob čemer so pomembni tako družbeni kontekst kot učne strategije, ki jih razvijamo v šoli.

Ker besedni jezik temelji na besedah in pravilih za njihovo povezovanje v povedi in besedila, je človekova jezikovna zmožnost zgrajena iz treh osnovnih sestavin (Bešter Turk, 2011):

- poimenovalne oziroma besedne (slovarske) zmožnosti,
- upovedovalne oziroma skladenjske (slovnične) zmožnosti ter
- pravopisne oziroma pravorečne zmožnosti.

Poimenovalna oziroma besedna zmožnost se nanaša na posameznikovo sposobnost poimenovanja prvin predmetnega sveta, njihovih lastnosti, dejanj, stanj in občutij. Gre za obvladovanje bogatega besedišča in stalnih besednih zvez, kar omogoča natančno izražanje pomenov. Za prejemnika sporočila ta zmožnost pomeni pravilno razumevanje uporabljenih izrazov in tvorjenje ustrezne predstave o predstavljenih prvinah predmetnosti. Pomanjkljiva poimenovalna zmožnost se pri dijaki pogosto kaže v pretirani rabi splošnih izrazov. Na primer, namesto natančnega opisa literarne osebe v interpretaciji umetnostnega besedila dijaki pogosto uporabijo besede, kot so *"nekaj se dogaja"* ali *"oseba je slaba"*, kar kaže na omejeno zmožnost natančnega izražanja.

Upovedovalna oziroma skladenjska zmožnost omogoča tvorjenje besednih zvez, povedi in daljših besedil. Gre za sposobnost logičnega povezovanja misli v smiselno celoto, ki jo lahko sogovornik razume. Za prejemnika pomeni razumevanje teh enot – od besednih zvez do zvez povedi – in njihovo logično razmerje v celotnem besedilu (Križaj, Ortar idr., 2001). Dijaki pri pisanju interpretacije umetnostnega besedila pogosto delajo napake, povezane z neustreznim povezovanjem povedi ali uporabe členitev besedila, kar vodi v nejasna, nelogična in slovnično neustrezna besedila.

Pravopisna zmožnost zajema obvladovanje pravilnega zapisovanja glasov, besed in povedi, kar vključuje pravila rabe velike začetnice, deljenje besed, uporabo ločil in njihovo stičnost ter pravilen zapis besed. V interpretacijah umetnostnega besedila se pogosto pojavljajo napake pri rabi vejice, zapisovanju velike začetnice, zapisovanju predlogov ter v deljenju besed. Vogel (2023) opozarja, da na pravopisno zmožnost danes vpliva tudi digitalni kontekst sporazumevanja: dijaki so pogosto izpostavljeni neformalnim oblikam zapisa (npr. na družbenih omrežjih), kar lahko vodi k prenosu neknjižnih oblik v šolska besedila.

Pri jezikovnem pouku dijaki svojo sporazumevalno zmožnost razvijajo na več načinov. Prvi je sprejemanje besedil, pri čemer poslušajo, berejo in analizirajo dvogovorna in enogovorna besedila različnih vrst. S tem razvijajo sposobnost kritičnega razumevanja, doživljanja in vrednotenja besedil ter bogatijo svoje besedišče. Pri interpretaciji umetnostnega besedila se to kaže v sposobnosti zaznavanja literarnih prvin, razumevanja simbolike in vrednotenja umetniške vrednosti besedila. Drugi način je tvorjenje besedil, kjer dijaki pišejo in govorijo o vsebinah različnih vrst ter ob tem razvijajo logično povezovanje misli, natančno izražanje in upoštevanje pravil. Interpretacija umetnostnega besedila zahteva povezovanje analitičnih spretnosti, razumevanja umetniškega dela in pravilne rabe jezika v celoto, zato se tu najbolj pokažejo razlike v obvladovanju jezikovnih zmožnosti. Tretji način pa vključuje sistematično razvijanje gradnikov jezikovne zmožnosti – dijaki krepijo svoje pravopisno znanje, širijo besedišče, spoznavajo jezikovne značilnosti besedil in razvijajo metajezikovno zmožnost, saj se učijo razmišljati o lastni rabi jezika in jo zavestno izboljševati.

Pri razvijanju jezikovne zmožnosti ima pomembno vlogo tudi učitelj slovenščine, saj ustvarja učne situacije, v katerih dijaki razvijajo svoje sporazumevalne spretnosti. Peršak Hajdinjak (2022) poudarja, da učinkovito poučevanje temelji na aktivni vlogi dijakov, ki se jezika učijo predvsem z njegovo uporabo – preko diskusij, analiz, ustvarjalnega pisanja in interpretacij. Učitelj mora dijakom ponujati raznolika, avtentična in problemsko zasnovana besedila ter jih spodbujati k samostojnemu razmišljanju, kritičnemu vrednotenju informacij in razvijanju lastnega sloga. Pomembna je tudi povratna informacija: učitelj usmerja dijaka k zaznavanju napak, razumevanju njihovega izvora in izboljševanju lastnih besedil. S tem dijaki razvijajo zavesten odnos do jezika, kar vodi k dolgoročnemu izboljšanju jezikovne natančnosti in samostojnosti.

Sodobni pristopi k razvijanju jezikovne zmožnosti vključujejo tudi digitalno pismenost. Vogel (2023) opozarja, da sodobni dijaki velik del informacij sprejemajo in posredujejo prek digitalnih platform, kjer prevladujejo neformalne oblike jezika. To lahko vpliva na pisno izražanje v šolskem kontekstu, zato je pomembno, da učitelji vključujejo analizo digitalnih besedil, spletnih člankov in objav ter dijake usmerjajo k razumevanju različnih jezikovnih registrov. Tako dijaki razvijajo občutek za razlikovanje med neformalno in formalno rabo jezika, kar je ključno za kakovostno tvorjenje interpretacij umetnostnih besedil.

2.1 Jezikovna zmožnost v Katalogu znanj za srednjo strokovno šolo

V okviru pouka slovenščine dijaki skozi štiri leta šolanja v skladu s Katalogom znanj za pouk slovenščine za srednje strokovno izobraževanje (Hedžet Krkač in sod., 2010) sistematično razvijajo svojo jezikovno zmožnost. To počnejo med sprejemanjem, obravnavo, razčlenjevanjem in tvorjenjem različnih vrst besedil, med katerimi so uradni dopisi, življenjepisi, reportaže, komentarji, predstavitve oseb, krajev, naprav in drugih tematskih vsebin.

Pravopisno zmožnost dijaki razvijajo s spoznavanjem in uporabo temeljnih pravopisnih pravil: zapisovanja glasov v besedah, pravilnega deljenja besed, zapisovanja prevzetih izrazov, uporabe velikih začetnic, pravilne rabe ločil ter zapisovanja besed skupaj, narazen ali z vezajem. Pri tem ne le opazujejo zapis besed in povedi, temveč se učijo tudi prepoznavati in odpravljati lastne napake ter utemeljevati svoje popravke.

Poleg pravopisne natančnosti dijaki razvijajo bogat besedni zaklad in skladiščno pravilnost. Učijo se pravilno poimenovati prvine stvarnosti, izogibati ponavljanju besed, razlagati pomen izrazov, uporabljati frazeme, iskati sopomenke, protipomenke, nadpomenke, podpomenke in besede iz iste tematske skupine. Prav tako urijo sposobnost tvorjenja skladiščno ustreznih povedi in povezovanja stavkov v smiselna daljša besedila. Pri govornih nastopih, glasnem branju in pogovorih z učiteljem dijaki upoštevajo knjižno izreko ter utrjujejo pravopisna pravila na konkretnih primerih. Cilj je, da ob koncu srednješolskega izobraževanja tvorijo jezikovno pravilna, bogata in logično strukturirana besedila, kar predstavlja pomemben del priprave na poklicno maturo.

Novejše raziskave (Šebjanič Oražem, 2020; Peršak Hajdinjak, 2022) opozarjajo, da sodobno razvijanje jezikovne zmožnosti presega usvajanje tradicionalnih pravil, saj zahteva tudi razvijanje kritičnega branja, ustvarjalnega pisanja in digitalne pismenosti. Ker dijaki vse pogosteje berejo in tvorijo besedila v digitalnih okoljih, Vogel (2023) poudarja, da morajo učitelji dijake usmerjati tudi k razlikovanju med neformalnimi in formalnimi oblikami jezika.

Katalog znanj sicer določa cilje, vendar ima učitelj ključno vlogo pri njihovem uresničevanju. S preišljeno izbiro besedil, nalog in povratnih informacij učitelj omogoča

dijakom, da postopno razvijajo bogat besedni zaklad, natančnost pri pisanju ter sposobnost jasnega izražanja. Ker interpretacija umetnostnega besedila zahteva povezovanje teh znanj v smiselno in jezikovno ustrezno celoto, bomo v nadaljevanju raziskave ugotovili, v kolikšni meri dijaki te cilje dejansko dosegajo. Iz lastnih izkušenj pa lahko navedemo, da dijaki določena znanja oziroma pravila (pravopisa, slovnice itd.) izkažejo pri običajnem pisnem ali ustnem ocenjevanju znanja, medtem ko jih pri tvorjenju besedil ne upoštevajo.

2.2 Razvoj jezikovne zmožnosti pri dijakih

Jezikovna zmožnost se pri pouku slovenščine razvija skozi štiri ključne dejavnosti:

- **Razvijanje razumevanja besedil**

Razumevanje besedil je osnovni pogoj za vse druge jezikovne spretnosti. Dijaki se pri pouku srečujejo z besedili različnih vrst: od neumetnostnih (npr. časopisni članki, navodila, poročila) do umetnostnih (npr. pesmi, romani, drame). Z analizo, povzetki, interpretacijo in diskusijo se učijo prepoznavati pomen, namen in strukturo besedila. Raziskave kažejo, da kritično branje spodbuja višje ravni razumevanja ter povečuje sposobnost presojanja informacij (Vogel, 2023).

- **Razvijanje govornega izražanja**

Govor je osnova za uspešno sporazumevanje, zato je pomembno, da dijaki vadijo ustno izražanje v različnih situacijah. Sem sodijo razprave, predstavitve, vaje argumentiranja in igra vlog. Pri tem se krepi tako besedišče kot pragmatična zmožnost – sposobnost prilagajanja jezika okoliščinam in sogovorniku. V zadnjih letih didaktika poudarja tudi pomen kritične rabe jezika: dijaki naj znajo presojati učinek svojih besed ter se izogibati jezikovnim in vsebinskim manipulacijam (Šebjanič Oražem, 2020).

- **Razvijanje pisnega izražanja**

Pisna zmožnost je ključna za uspešno delovanje v šoli, pri opravljanju različnih poklicev in pri delovanju v širši družbi. Dijaki vadijo pisanje različnih vrst besedil – od kratkih obvestil do daljših esejev in razprav. Učni načrt (MIZŠ, 2018) spodbuja procesno pisanje, kar pomeni, da se dijaki učijo načrtovati besedilo, ga oblikovati, pregledati in izboljšati. Ta pristop razvija natančnost, slogovno ustreznost in ustvarjalnost pri pisanju.

- **Obvladovanje jezikovnega sistema**

Za uspešno sporazumevanje morajo dijaki obvladati pravopisna, slovnična in besedoslovna pravila. A sodoben pristop ne temelji več na memoriranju pravil, temveč na funkcionalni rabi jezika: dijaki pravopis in slovnico spoznavajo predvsem skozi delo z avtentičnimi besedili. Na ta način razumejo povezavo med normo in prakso, kar izboljšuje njihovo natančnost pri pisanju in govoru (Bešter, 2011).

Poleg teh štirih dejavnosti ima pomembno vlogo tudi motivacija za jezikovno učenje. Dijaki, ki pri pouku vidijo povezavo med pridobljenim znanjem in lastnimi interesi, hitreje razvijajo svoje spretnosti. Učitelji lahko motivacijo krepijo z vključevanjem avtentičnih, aktualnih in mladim bližjih besedil ter spodbujanjem ustvarjalnega pisanja. Sodobna didaktika zagovarja aktivno, raziskovalno in problemsko naravnano poučevanje, kjer učitelj ne posreduje le pravil, temveč ustvarja situacije, v katerih dijaki sami odkrivajo jezikovne vzorce. Raziskave kažejo, da dijaki bolje napredujejo, kadar dobijo povratne informacije o svojem jeziku, imajo možnost samorefleksije in postopnega izboljševanja lastnih besedil (Peršak Hajdinjak, 2022). Vogel (2023) dodaja, da je danes pomembno vključevati tudi digitalni vidik sporazumevanja, saj dijaki velik del besedil berejo in pišejo na spletu, kjer prevladujejo neknjižne oblike jezika, kar lahko vpliva na kakovost njihovih pisnih izdelkov.

2.3 Vloga učitelja in didaktični nasveti za razvijanje jezikovne zmožnosti

Učitelj slovenščine ima ključno vlogo pri razvijanju jezikovne zmožnosti dijakov, saj s svojim načrtovanjem pouka, izbiro gradiv in načinom podajanja vsebin oblikuje učne situacije, v katerih dijaki usvajajo in utrjujejo svoje jezikovne spretnosti. Sodobna didaktika slovenščine temelji na aktivnem, raziskovalnem in problemsko naravnem poučevanju, pri katerem učitelj ne nastopa le kot prenašalec znanja, temveč kot usmerjevalec, motivator in soustvarjalec učnega procesa (Peršak Hajdinjak, 2022).

Raziskave (Šebjanič Oražem, 2020; Vogel, 2023) kažejo, da dijaki razvijajo jezikovno zmožnost najuspešneje, kadar je pouk zasnovan interaktivno in kadar učitelj spodbuja aktivno rabo jezika v različnih okoliščinah. Posebno pomembna je vloga učitelja pri spodbujanju kritičnega razmišljanja, samostojnega izražanja in natančnega oblikovanja besedil.

Učitelj slovenščine naj bi pri pouku upošteval naslednja priporočila:

- Ustvarjanje avtentičnih učnih situacij

Dijaki najbolje razvijajo jezikovno zmožnost, kadar so naloge povezane z resničnim življenjem in njihovimi interesi. Priporočljivo je vključevati aktualne teme, avtentična besedila in probleme iz vsakdanjega okolja, ki jih dijaki lahko povežejo s svojo izkušnjo.

- Procesno pisanje in povratna informacija

Učni načrt (MIZŠ, 2018) spodbuja procesni pristop k pisanju, ki temelji na načrtovanju, pisanju, samorefleksiji in popravljanju besedila. Učitelj ima pri tem pomembno vlogo, saj dijakom nudi formativno povratno informacijo, ki jim pomaga zaznavati napake in jih odpravljati. Raziskave potrjujejo, da se dijaki najbolj razvijajo, kadar imajo možnost postopnega izboljševanja lastnih izdelkov (Peršak Hajdinjak, 2022).

- Razvijanje digitalne pismenosti

V sodobnem času velik del komunikacije poteka v digitalnih okoljih, kjer prevladujejo neformalne in pogosto neknjižne oblike jezika. Vogel (2023) opozarja, da je pomembno, da učitelji vključujejo analizo spletnih besedil in dijakom pomagajo razlikovati med neformalnim in knjižnim jezikom. To je ključno za uspešno pisanje interpretacije umetnostnega besedila, kjer se pričakuje knjižni standard.

- Spodbujanje kritičnega branja in razumevanja

Učitelji naj dijake vodijo pri analizi besedil, razlagi pomenov in prepoznavanju sporočilne vrednosti. Posebna pozornost naj bo namenjena interpretaciji umetnostnih besedil, saj ta zahteva višjo raven jezikovne zmožnosti, povezovanje znanja in jasno izražanje misli.

- Razvijanje motivacije

Motivirani dijaki lažje usvajajo jezikovne spretnosti. Učitelji lahko motivacijo krepijo z izbiro mladim bližjih tem, s spodbujanjem sodelovalnega učenja, vključevanjem igranja vlog in ustvarjalnih vaj, ki povezujejo znanje s praktično uporabo.

3 VRSTE JEZIKOVNIH NAPAK

Že vprašanje, kaj je jezikovna napaka, je v jezikoslovju pogosto odprto, saj se definicije razlikujejo. Slovenski jezikoslovci jo pogosto definirajo kot odstopanje od ustaljene/normirane rabe jezika, ki je nenamerno in pogosto takšno, da avtor sam ne zmore popravka. Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 2014) napako opredeli kot »kar ni v skladu z določenim pravilom, določeno normo«. Podobno Bizjak Končar (2001, str. 27) poudarja, da je napaka odstopanje od kodificirane jezikovne norme, ki hkrati ni rezultat slogovne izbire ali namerne inovacije, temveč posledica neznanja ali nezmožnosti tvorca.

Preučevanje jezikovnih napak pri dijakih ima dolgo tradicijo v jezikoslovju in didaktiki slovenskega jezika, saj omogoča vpogled v raven jezikovne zmožnosti ter razkriva področja, kjer pouk jezika potrebuje dodatno podporo.

V literaturi jezikovne napake najpogosteje ločujejo po jezikoslovnih ravneh. Mojca Stritar Kučuk (2012) in sodelavci so razvili sistem klasifikacije jezikovnih napak, ki se uporablja predvsem pri analizi besedil učencev in učnih korpusov. Na splošni ravni razlikujejo napake po jezikovnih področjih, kot so besedoslovje, oblikoslovje, skladnja, besedne zveze in pragmatika. Vsaka splošna kategorija je nato razčlenjena na specifične tipe napak.

Za namen raziskave smo se odločili raziskovati štiri vrste jezikovnih napak, ki jih je najlažje označiti in popraviti. Tako smo napake ločili na pravopisne, oblikoslovne, besedoslovne in skladske. Omenimo pa lahko, da raziskovalci vse pogosteje opozarjajo tudi na besedilne oziroma pragmatične napake, ki se kažejo v nezadostni skladnosti in smiselni povezanosti besedila.

3.1 Pravopisne napake

Pravopisne napake so med najpogostejšimi in najlažje prepoznavnimi. Gre za odstopanja od pravil, ki urejajo rabo:

- velikih in malih začetnic,
- ločil,
- pisanja skupaj oziroma narazen,
- črkovanje,
- zapisovanja prevzetih besed in besednih zvez ter
- deljenja besed.

Na ravni pravopisa opazujemo tudi stičnost ločil ter pravilen zapis števil (z besedo) in okrajšav.

3.2 Oblikoslovne napake

Oblikoslovne napake so povezane z napakami pregibnih besedni vrst in s končnicami oziroma pregibnostjo. Pri samostalnikih se napake najpogosteje kažejo v napačni rabi sklona (pri določenih samostalnikih, kot so npr. *otrok, starši, mati, pluća ...*), števila (zanemarjanje dvojine). Pri pridevniki se pojavljajo napake, ki se kažejo v nepravilnem ujemanju pridevnika s samostalnikom, pogoste so tudi napake v stopnjevanju pridevnikov, kjer se uporablja elativno in ne obrazilno stopnjevanje, ki je ustreznejše (*bolj pametni* namesto *pametnejši*). Pisci pogosto neustrezno uporabljajo določne oz. nedoločne oblike pridevnika. Pri glagolih zasledimo širok nabor oblikoslovnih napak. Med najpogostejše sodijo neustrezna tvorba nedoločnika oz. namenilnika, nedosledna raba glagolskega časa (menjava znotraj posameznih povedi), neuporaba dvojine ter skupen zapis zanikanih glagolov (*nevem, nebom ...*) Znotraj oblikoslovja težave povzročajo še zaimki neuporaba naslonske oblike zaimka, neustrezni svojilni zaimki, neustrezna raba oziralnega zaimka ipd.

3.3 Besedoslovne napake

Leksikalne napake se nanašajo na nepravilno pomensko ali zvrstno rabo besed ali besednih zvez. Lahko gre za slovnično neustreznost, za besedo z napačnim pomenom, za neustrezno tvorbo besed, uporabo besede neustrezne besedne vrste. Pogosto se pojavljajo primeri, ko se uporablja besedišče iz pogovornega jezika, slenga ali tujih jezikov (predvsem angleščine). Sem smo uvrstili tudi napačne rabe frazemov, saj jih zaradi nepoznavanja pisci pogosto ne navedejo v pravi obliki.

3.4 Skladenjske napake

Skladenjske napake razumemo kot napake v strukturi stavkov, povedi ali zvezi večih povedi, ki so v nasprotju z normo knjižnega jezika, kot jo določajo slovnice in pravopisi. V strokovni literaturi se pogosto uporablja izraz skladenjsko neustrezne tvorbe, kar kaže na težavnost natančne opredelitve napake. Zaradi tega se raziskovalci, ki se ukvarjajo s skladnjo, pogosto izogibajo strogi definiciji in raje govorijo o skladenjsko neustreznih ali manj ustreznih povedih, pri čemer se upošteva predvsem njihova odstopanja od normativnih pravil. Avtorici k skladenjskim napakam prišteva: zanemaritev vezave (zevgma), kjer se odvisna beseda prilagodi samo enemu členu; mešanje vezave (kontaminacija), ko glagol zaradi vpliva sorodne vezave dobi samostalnik v napačnem sklonu; pritegnitev (atrakcija), kjer se oblika besede mehanično ravna po predhodni; napačna raba predlogov in neupoštevanje roditelja pri zanikanju, izpust podatka/stavčnega člena, Izražanje svojine s samostalniško besedo v roditelju namesto s svojilnim pridevnikom, Raba napačnega veznika/vezniške besede, Napačno navezovanje (slovnično razmerje med stavki in povedmi), neustrezen besedni red, zaporedje delov priredja in podredja ter členitev po aktualnosti. Pri popravljanju skladenjskih vprašanj se pogosto izkaže, da povedi dejansko slovnično niso napačne, k večjemu gre za skladenjske

neustreznosti, ki jih vsi ocenjevalci ne bi zaznali ali popravili na enak način (npr. členitev po aktualnosti ipd.).

V raziskavi smo se tako omejili predvsem na lažje zaznavne primere, skladiščne napake, ki povezane z napačnimi besednim redom, izpuščenimi stavčnimi členi ali odvečnimi podatki, napačno rabo zaimkov, neupoštevanje roditelja ob zanikanih povedkih, napačno navezovanje ...

4 INTERPRETACIJA UMETNOSTNEGA BESEDILA

Glavna metoda pouka književnosti je t. i. šolska interpretacija, ki izhaja iz pedagoško utemeljenega izkušnjskega učenja in opredelitev interpretativnih dejavnosti v literarni vedi. Njeno bistvo je skupno branje in obravnava književnih besedil oziroma vzpostavljanje komunikacije med literarnim besedilom, učenci in učiteljem. Ta proces poteka na različnih ravneh razumevanja in sprejemanja besedila, pri čemer učenci postopoma usvajajo bralne strategije, ki jim omogočajo vse bolj samostojno interpretacijo literarnih del. Definicija se nanaša predvsem na govorno interpretacijo, dijaki ob literarni delih izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje.

Prvotno je interpretacija vodena, vodi jo učitelj z ustreznimi vprašanji, s katerimi jih usmerja na določene prvine besedila, razčlenjevanju le-teh, jih spodbuja k izražanju doživetij, razumevanja in k vrednotenju ter utemeljevanju, pri čemer navajajo primere iz drugih umetnostnih besedil ali iz življenja.

V višjih letnikih bi naj interpretacija postajala samostojnejša, kjer dijak prav tako izraža razumevanje, doživljanje in vrednotenje literarnega besedila, toda prvine mora izbrati sam, interpretira brez konkretnih navodil oziroma vprašanj. Z omenjeno šolsko interpretacijo se uresničuje cilj pouka književnosti, to je oblikovanje kultiviranih in razgledanih bralcev, ki so sposobni izraziti lastno dožemanje umetnostnih besedil.

Interpretacija pa je tudi poimenovanje za pisno besedilo, ki pri tem nastane. Lahko gre za celostno ali delno interpretacijo: prva zajema celotno literarno besedilo, druga pa le njegove odlomke. Pisna interpretacija je ena izmed oblik preverjanja znanja v obliki esejskega besedila, večina teoretikov pa esej (večkrat poimenovan spis) v šoli razume kot učenčevo pisno besedilo (tradicionalno poimenovanje je spis) o njegovem sprejemanju književnosti. Drugi dodajajo, da šolski esej z literarno tematiko predstavlja besedilo, ki literarna dela opisuje, razlaga, vrednoti, analizira in umešča. Zato je tudi oblika preverjanja znanja, v katerem kandidat v zaokroženem besedilu izrazi svoj odziv na prebrano delo, ga razloži in argumentira.

Esejske naloge z jasno določenimi cilji in merili, pa tudi teoretični razmisleki o njih, so se pri nas uveljavili z uvedbo eksterne splošne mature leta 1994. Ob tem so se izoblikovali tudi didaktični poudarki, ki veljajo tako za esej pri maturi kot za šolski esej v različnih fazah pouka. V osnovi ločimo dve vrsti šolskega eseja – razpravljalni in interpretativni.

Razpravljalni esej izhaja iz branja v širino, pri katerem učenec primerja več literarnih del, obravnava širše literarnoteoretične, estetske ali družbeno-etične teme in oblikuje premišljeno razpravo z jasno tezo, argumentacijo, utemeljevanjem in posploševanjem. Ta oblika pisnega izdelka predpostavlja širše literarno znanje, sposobnost povezovanja in refleksije ter višjo raven pisne zmožnosti.

Interpretativni (ali razlagalni) esej pa izhaja iz branja v globino, kjer učenec analizira eno literarno besedilo ter se poglobi v posamezne sestavine njegove strukture, estetske

učinke, sporočilnost in kontekst. Pisec interpretativnega eseja izraža osebno doživljanje besedila, obenem pa razume njegove globlje pomene in vrednotno sporočilnost.

Posebno mesto med obema vrstama esejev zaseda pisna interpretacija, ki jo dijaki pišejo kot drugo polo pri poklicni maturi. Gre za predesejsko obliko, ki združuje elemente obeh zgoraj opisanih tipov eseja, vendar na nižji zahtevnostni ravni. V njej se prepletajo elementi razpravljalnega eseja, kot so povzetek oz. obnova izhodiščnega besedila, ter elementi interpretativnega eseja, kot sta razlaga posameznih sestavin besedila in vrednotenje literarnega sporočila. Pisna interpretacija tako omogoča preverjanje osnovnih bralnih in pisnih zmožnosti v skladu z značilnostmi dijakov srednjega strokovnega izobraževanja. Pri tem ne gre za celostno, poglobljeno razpravo ali analizo, temveč za usmerjeno, funkcionalno ubesedovanje razumevanja besedila, pogosto z izhodišči v učiteljevih vprašanjih in s pomočjo usmerjevalnih navodil (Jelenko, 2010).

Pisna interpretacija ne zahteva celostnega eseja s prosto zasnovano strukturo, temveč strukturirano besedilo, ki nastane na podlagi usmerjenih vprašanj in navodil, pri čemer se preverja dijakovo razumevanje, doživljanje in sposobnost izražanja (Zemljak Jontes, 2012).

4.1 Interpretacija umetnostnega besedila na poklicni maturi

Pri poklicni maturi je izpit iz slovenščine sestavljen iz pisnega in ustnega dela. Pisni del obsega dve izpitni poli. Prva pola je razčlemba neumetnostnega besedila, druga pa interpretacija (poljubnega) odlomka umetnostnega besedila. Čas reševanja vsake pole je 60 minut. Naloge za pisni izpit pripravi Državna predmetna komisija za slovenščino in slovenščino kot drugi jezik za poklicno maturo (Predmetni izpitni katalog za poklicno maturo).

Od leta 2006 je lahko izbran odlomek iz poljubnega umetnostnega besedila. Izraz poljubno umetnostno besedilo v tem primeru pomeni, da državna predmetna komisija ne razpiše umetnostnih besedil za pisanje interpretacije in da lahko izbere besedilo, ki ni navedeno v predmetnem izpitnem katalogu ali v katalogu znanj. Največkrat gre zgolj za odlomek, v redkih primerih – kadar ne presega 450 besed – pa je lahko to besedilo v celoti. Dijaki izbirajo med dvema odlomka, in sicer glede na to ali izbere vodeno ali samostojno interpretacijo (Hodak, 2012).

Kandidati lahko pri vodeni interpretaciji doseže maksimalno 30 točk, kar predstavlja 30 % končne ocene pri slovenščini. Naloge, ki jih vsebuje druga izpitna pola, so sestavljene po taksonomskih stopnjah zahtevnosti, ustaljenih pri pridobivanju in preverjanju znanja književnosti v programih srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja, in sicer se preverja znanje in razumevanje, razčlemba in razlaga, predstavitev dejstev in stališč ter sinteza in vrednotenje (Letno maturitetno poročilo o poklicni maturi, 2023).

Kandidat najprej poimenuje zvrst in navede njene značilnosti v odlomku, povzame odlomek, razlaga njegove značilne prvine (temo, motive, književne osebe, dogajanje, prostor, čas) in utemeljuje razlago s primeri iz predloženega besedila. Nato povzame ugotovitve in izrazi svoje stališče o problemu v besedilu. Problem na koncu še aktualizira, tako da ga presodi in svojo presojo utemelji s primerom iz življenja (Hodak, 2012).

4.2 Ocenjevanje interpretacije umetnostnega besedila

Ocenjevanje obeh pol pisnega dela poteka na šoli, pri čemer drugo izpitno polo zaradi večje objektivnosti ocenita dva ocenjevalca, točke pa so njuno skupno povprečje, če se ne razlikujeta za več kot pet točk. V slednjem primeru se ocenjevanje ponovi oziroma ga ocenjevalca izvedena ponovno. Bistvo ocenjevanja v drugi izpitni poli je zmožnost bralnega odzivanja (doživljanja, razumevanja in vrednotenja) na umetnostno besedilo. Pri tem morajo dijaki uporabiti tudi znanje literarne teorije. V skladu s taksonomskimi stopnjami se v obeh vrstah interpretacije (vodeni in samostojni) vrednotijo znanje in razumevanje, razčlemba in razlaga, predstavitev dejstev in stališč, sinteza in vrednotenje ter jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost; vsak od teh elementov je vreden šest točk.

Kandidati se še vedno pogosteje kot za samostojno odločajo za vodeno interpretacijo. Razlika med obema vrstama se kaže na ravni razčlenjevanja umetnostnega besedila: v vodeni interpretaciji maturanti sledijo konkretnim navodilom, usmerjenim v določeno književno prvino oziroma problem, medtem ko so v samostojni interpretaciji navodila splošna in se pričakuje, da bodo samostojno izbrali problem, ga poimenovali, razlagali in presojali, svoje besedilo pa – če želijo – tudi ustrezno naslovili. V primerjavi z začetnim obdobjem poklicne mature so vodene interpretacije maturantov celovitejše, zlasti pa to velja za samostojne, ki so postopno presegle samo doživljajsko raven. Enako kot v prvi izpitni poli lahko kandidat tudi v drugi izpitni poli doseže 30 točk, in sicer ne glede na to, katero vrsto interpretacije je izbral, saj sta obe enakovredno točkovani po taksonomskih stopnjah (Hodak, 2012).

Elementi vodene interpretacije se ocenjujejo po spodaj predstavljenih kriterijih.

► Izpitna pola 2

Ocenjevanje elementov interpretacije

Elementi in taksonomske stopnje	Opis	Točke (delež v %)
Znanje in razumevanje (ZR – I.)	Opredelitev umetnostnega besedila glede na književno zvrst/vrsto Povzetek umetnostnega besedila	6 (6 %)
Razčlemba in razlaga (RR – II.)	Razčlemba in razlaga umetnostnega besedila in njegovih značilnih prvin, npr. teme, motivov, književnih oseb, književnega dogajanja, prostora, časa	6 (6 %)
Predstavitev dejstev in stališč (PDS – II.)	Utemeljevanje s primeri iz besedila Utemeljevanje s primeri iz drugih književnih besedil ali iz življenja Zgradba interpretacije (logična členitev, koherenca, obseg) ²	6 (6 %)
Sinteza in vrednotenje (SV – III.)	Povzetek ugotovitev Presoja problema oziroma prvin/-e v besedilu Presoja problema oziroma prvin/-e na splošno (aktualizacija)	6 (6 %)
Jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost (JPSU – II.) ³	Slovnična pravilnost Pravopisna pravilnost Slogovna ustreznost	6 (6 %)
Skupaj		30 (30 %)

Slika 1: Predmetni izpitni katalog za poklicno matura

Vir: Predmetni izpitni katalog za poklicno matura, 2023

4.3 Rezultati poklicne mature pri slovenščini

Pri razčlembi umetnostnega besedila se po analizah največ kandidatov pričakovano odloči za vodeno interpretacijo, saj je pri tej v navodilih problem že izbran, vprašanja pa kandidate vodijo v interpretacijo prvin. Prepoznavanje, razlaga in vrednotenje problema v samostojni interpretaciji so težje naloge, zato je ta primernejša za kandidate, ki imajo večjo zmožnost poglobljenega literarnega branja in razmišljajo samostojneje.

Po preverjanju poročila o poklicni maturi za leto 2023 na splošno največ težav dijakom predstavlja del – povzemanje ugotovitev, ki je ovrednoten z dvema točkama. To je pričakovano, saj gre za nalogo, ki tudi po taksonomski stopnji sodi med najzahtevnejše.

Iz letnega maturitetnega poročila o poklici maturi lahko razberemo, da je povprečna ocena pri slovenščini za leto 2024 bila 4,1; podatki o doseženih točkah posameznih pol niso navedeni (Letno maturitetno poročilo o poklicni maturi 2024).

Kot ocenjevalka druge maturitetne pole lahko navedem, da so dijaki naše šole na spomladanskem roku 2025 pri vodeni interpretaciji v povprečju dosegli 19,7 točk. Podatek temelji na analizi 106 popravljenih izpitnih pol, kar omogoča zanesljiv vpogled v splošno uspešnost dijakov pri maturitetnem preizkusu.

5 POTEK RAZISKAVE

Raziskava je bila izvedena v šolskem letu 2024/2025 in je zajemala pisne izdelke dijakov vseh štirih letnikov, ki obiskujejo srednje strokovni program lesarski tehnik. Dijaki so pisali vodeno interpretacijo umetnostnega besedila na podlagi znanega literarnega dela, ki so ga predhodno samostojno prebrali doma. Gre torej za domače branje, ki ga vsaj enkrat letno preverjamo v obliki vodene interpretacije, z namenom vadbe tovrstnega tvorjenja besedil. Za lažje razumevanje literarnega dela se vsebini izbranega dela posvetimo tudi pred ocenjevanjem, pri pouku slovenščine, kjer analiziramo ključne motive, osebe in sporočilnost besedila.

Ker oddelek lesarskih tehnikov obiskujejo zgolj fantje, je za primerjavo jezikovne zmožnosti med spoloma raziskavo bilo treba razširiti še na oddelek predšolske vzgoje, kjer so v drugem letniku samo dekleta. Skupno sem tako analizirala pet oddelkov. Da bi zagotovila primerljivo velikost vzorca, sem iz vsakega oddelka naključno izbrala po 20 pisnih izdelkov, kar pomeni, da je raziskava temeljila na 100 interpretacijah umetnostnih besedil.

Pisne izdelke sem sistematično pregledala in vse jezikovne napake razvrstila po posameznih jezikoslovnih ravneh. Pri razvrščanju sem upoštevala kriterije, določene v učnem načrtu za slovenščino (MIZŠ, 2018) ter v relevantnih raziskavah o pisanju interpretacij (npr. Krapš Vodopivec, 2019). Podatke sem vnesla v preglednice in nato kvantitativno analizirala pogostost napak po posameznih kategorijah.

Poleg evidentiranja napak sem pri vsakem izdelku zabeležila tudi povprečno doseženo oceno oddelka za vodeno interpretacijo ter za primerjavo dodala povprečno zaključno oceno predmeta slovenščina ob koncu šolskega leta. Ti podatki omogočajo primerjavo uspešnosti dijakov, vendar moramo poudariti, da na povprečno oceno interpretacije umetnostnega besedila v veliki meri vpliva tudi poznavanje vsebine literarnega dela, tako da ne daje natančne ocene same jezikovne zmožnosti.

6 PRAKTIČNI DEL – PREGLED VODENIH INTERPRETACIJ

6.1 Prvi letnik

Dijaki se v prvem letniku srednje šole prvič srečajo s pojmom interpretacije umetnostnega besedila, zato je temu področju namenjenih več učnih ur. Ključni cilji so spoznavanje temeljnih elementov interpretacije ter razvijanje veščin njihovega pisanja. Učitelj v tem procesu igra osrednjo vlogo, saj usmerja dijake, podaja povratne informacije in analizira posamezne sestavine njihovih besedil.

Prvo tovrstno besedilo dijaki pišejo na podlagi doma prebranega literarnega dela, tovrstno delo nato pri pouku govorno interpretiramo, zato se pri vodeni interpretaciji poleg razumevanja in uporabe elementov le-te ocenjuje tudi poznavanje celotnega literarnega dela. V obravnavanem primeru so dijaki samostojno prebrali Sofoklesovo tragedijo *Kralj Ojdip*, ki zaradi kompleksne vsebine in zahtevne zgradbe terja dodatno obravnavo v razredu. Pred ocenjevanjem znanja je bila tako ena šolska ura namenjena analizi vsebine ter zvrstno-vrstni opredelitvi. Za vodeno interpretacijo je bil izbran odlomek, v katerem se pogovarjata kralj Ojdip in videc Terezij. Vodeno interpretacijo je pisalo 24 dijakov, od tega smo analizirali naključnih 20.

V tabeli so prikazane skoraj vse napake pri pisanju vodenih interpretacij umetnostnega besedila. Za določene vrste napak, ki so zelo pogoste, pa so navedeni reprezentativni primeri in število ponovitev napake v analiziranih izdelkih.

Preglednica 1: Jezikovne pomanjkljivosti pri vodeni interpretaciji umetnostnega besedila v 1. letniku

JEZIKOVNA RAVNINA	VRSTA NAPAKE	PRIMER
PRAVOPIS	napačna raba ločil	Manjka dvopičje pred citatom – (trikrat); napačna raba narekovajev (dvakrat); manjka pika na koncu povedi; dvojna pika za narekovajem; vejica na začetku vrstice (petkrat); dvojna pika za narekovajem
	napačno deljenje besed:	(odv-zamejo, kaz-novan)
	stičnost	manjka presledek (10min)

	velika/mala začetnica	ojdipa, Grška, Dramatika, terezij, kreont, Kralj laj, foibos, ojdipus, Kralj Ojdip, jezusa, ojdip (trikrat), V Današnjih časih
	vejica manjka (v povprečju 20 vejic na vodeno interpretacijo)	Ljudje, ki vidijo v prihodnost res obstajajo. ... ojdip je morilec Laja, svojega očeta vendar mu tega ni povedal da bi povedal resnico a ko pride v palačo ne želi povedati resnice. ... da so bo izvedelo da je Tebanec ... Vidci kot je Terezij ne obstajajo. Tudi grozi mu da se bo da je res on ta ki je ubil kralja. Delo, ki ga je napisal Sofoklej sodi ... Terezij ni hotel priti saj misli da bo naredil še večjo dramo. Si kralj in kralica vladarja Teb želita sina a jima preroki povejo ... To so da ima naravne sposobnosti vidi lahko v prihodnost.
	vejica je odveč	Je dramska besedilo zato, ker sodi v dramatiko. ... ker nima sposobnosti, kot ostali ljudje. Govori o zgodbi, ter lahko jo obnovimo. Kjer so vsi zbrani, otroci, ter starši. Kar pomeni, da je gluh in, da je slep. Kljub temu, da je bister da bo postal kralj in, da tega ne bo vesel. ... da ne bo imel veliko sreče ter, da bo celo udeležen v prometni nesreči. ... da ne bo več videl in, da bo se je oče s prijatelji družil, in so pokali. ... Ojdipov odnos, do starca je bil hladen. Kljub temu, da je Teiresias slep ... Ne ve, da je njegov pravi oče, kralj Laj.
	napačen zapis besede	Preperata, očevidci, vrjame (dvakrat), umru, 1, z nimi (njimi), vrjeti, 8, zadevjo (zadevo), pedeset, spomnu, izmišluje, zadnič, ima domisleke (pomisleke), zve, uredu, učiu, žele (želel), spoštliv, kgo

		(kdo), Odip, menje (mnenje), uslepljen, umrel (dvakrat), predcenijo (precenijo), vzem (vsem), kralica, vrzeta (vržeta), očitaka (očita), se (sem), 2, 2, 3, morm, jas, z beraško palico <i>stezal</i> v tujino, starcevih, domišlija, odaje (oddaje), sprasuje, ozeroma, bližnje, radijih, prerogmo, prerogbo, prišeu, zdajšno, ugotavljav
	zapis besede skupaj/narazen	Nebi (dvanajstkrat), nerazume, dan danes (trikrat), dvo govor, nakoncu, nakoncu (dvakrat), neve, naj prej, stem, nerazmišlja, neželi, nemara, naprimer, neve, nasplošno, ne jasno, nemore, nedojema, neverjame, nevidi, nemorm, nevedeti, nebo (trikrat)
OBLIKOSLOVJE	napake pri glagolih	Na njegovo življenje <i>ni moral</i> vplivati. Se bo oslepil ter s palico v roki <i>bo bil</i> (bo) izgnan. Morilec <i>tega ne mora</i> dojeti. <i>Bo bil</i> kaznovan. ... da <i>bo bil</i> izgnan iz mesta. Si se na vsak način probal temu <i>izognit</i> da je <i>potrebno</i> izgnati da <i>bo bil</i> oslepljen ... Nista <i>morala imeti</i> otrok. Da je <i>vidil</i> v prihodnost. ... hoče še bolj podkurit ... Besedilo hoče povedat ...
	napačno sklanjanje besed	Govori o pogovoru med Ojdipom in <i>Teresias</i> . Je hotel povedati o <i>temu</i> , kar se bo zgodilo. ... da se <i>Teba</i> rešijo. ...če si on zmišluje te domislice ali so <i>kreontovi</i> . <i>Lajlovega</i> (Lajevega), <i>Lajovo</i> (petkrat). Moje mnenje o Terezijasovih <i>nadnaravnimi</i> sposobnosti ... Sem že gledal odaje o jasnovidnosti oz. <i>napovedovanje</i> prihodnosti in so <i>mu</i> dolgočasne. Odlomek govori o prepiru med <i>Teiresiasu</i> in <i>Ojdipu</i> ; kralj <i>Tebancov</i> ;

		<i>Lajov</i> (kralj Tebancev Laj), obstajajo <i>ljudi</i> (ljudje)
	napake pridevnikov	Sposobnosti od Teiresiasa, zelo modrosten
	napačna raba predlogov	S svoje dežele, z slepim, spada pod dramatiko, iz perspektiv, iz prestola, z tem, pod dramatiko, z slepoto, z tem, z prijatelji, h divjim, z povzdignjenim, z tem, s napovedovanjem, z kugo, z svojo (dvakrat), z prerokbo, z palico, iz njega želel izvedeti ...
	napačna raba zaimkov	Meni je vseeno, saj ljudje, ki jih obiščejo samo predcenijo <i>njihovo</i> (svojo) situacijo. Ko je bil starejši, je izvedel <i>njegovo</i> prerogbo.
	napačen slovnični spol	Ko se otrok rodi, <i>sta</i> starša preveč prestrašena ... Odlomek je dramsko besedilo saj je namenjeno uprizoritvi in je <i>napisan</i> v dialogu.
	kopičenje veznikov	/
BESEDOSLOVJE	slogovno zaznamovane besede	<i>Izsunil</i> si bo oči; Odlomek je sestavljen iz prepira ... je kar nekaj <i>metal ven</i> (nesmiselno govoril); naklada; baje; s strani Terezijasa; ubojnika (morilca); sikirali (obremenjevali); <i>so pokali</i> pirotehniko; lahko <i>pripoveduje</i> prihodnost; ima <i>pridih</i> epike; bo kmalu <i>spustil</i> jezo na Tebanca; je vse to <i>zakuhal</i> Ojdip; <i>se bo s palico za slepe</i> odselil drugam; morilec se bo <i>zakamufliral</i> ; <i>prebite</i> gležnje; se je moral <i>vreči</i> v prepad; <i>izkopal</i> oči.
	ponavljanje besed	<i>Mislím</i> , da tudi v današnjih časih obstajajo takšni <i>ljudje</i> . <i>Mislím</i> , da imamo dan danes take <i>ljudi</i> za neumne ... <i>Mislím</i> , da <i>ljudje</i> , ki prerokujejo, ampak nekateri <i>ljudje</i> so dobri v tem ... Tak, ki <i>zna</i> in se <i>spozna</i> ...

		<p><i>Ojdip</i> je vedel, da ga bo <i>novica</i> prizadela, in da bo na <i>Ojdipa</i> slabo vplivala <i>novica</i>, kdo je morilec.</p> <p>Slabo je, da ve, kaj se bo <i>zgodilo</i>, ko se bo nekaj <i>zgodilo</i>, in s tem je že vnaprej lahko žalosten.</p> <p>Terezij ima dobre sposobnosti a mislim da <i>takih</i> nima noben. Jaz <i>takih</i> odnosov nimam, da bi videl v prihodnost.</p> <p>Za take stvari je bolje da se odmakneš od <i>težav</i> in ne drezaš v <i>težave</i>.</p> <p><i>Terezias</i> in <i>Ojdip</i> se prepirata. <i>Terezias</i> pravi <i>Ojdipu</i>, če naj ga še bolj razjezi, a <i>Ojdip</i> pravi, da mu za to ni mar. <i>Terezij</i> pride na srečanje razburjen.</p> <p>Ta je mož <i>danes</i> tukaj in da je <i>danes</i> še zdrav ...</p> <p>Terezij pravi <i>Ojdipu</i>, da je <i>Ojdip</i> žaljiv. Terezij je bil <i>slep</i> in s tem ga je <i>Ojdip</i> žalil, ko je rekel, da je <i>slep</i>.</p> <p>... <i>in</i> se je pošalila <i>in</i> mi rekla, da naj pokličem vedeževalca in da naj nje ne sprašujem.</p>
SKLADNJA	neustrezen besedni red	<p>In res obiskal sem ga.</p> <p>Saj se mu kaj takega zdi ne mogoče.</p> <p>... nekateri pa samo se delajo ...</p> <p>V današnjem času se nekateri imajo za preroke ...</p> <p>Grozi mu na način, da se zadnjič bo kesal.</p> <p>... da bo ubil svojega očeta in poročil se bo z materjo.</p>
	neujemanja osebka s povedkom	<p>Da ima Terezijas in Kreon načrte ...</p> <p>Ko se kralj in duhovnik <i>pogovarjajo</i> ...</p>
	neupoštevanje roditelja ob zanikanih povedkih	/
	izpust podatka/stavčnega člena	<p>Terezij in <i>Ojdip</i> se prepirata. Grozi mu, da ga ne bo več (poslušal).</p> <p>... če bi izvedel (za) morilca kralja Laja.</p>

		<p>Terezij ni hotel priti saj misli da bo (Ojdip) naredil še večjo dramo.</p> <p>Nikomur ne želi slabega, kajti jutri se tudi tebi to (lahko) zgodi.</p> <p>Ojdip ima do starca zelo grd (odnos), saj mu grozi.</p> <p>Ni razbral namigov slepca, ker je bil besen in (je) imel Terezijasa za slepca.</p> <p>Ojdip ne dojame Teresiasovih besed, ker ni hotel (verjeti) da je on ubil Laja.</p>
	frazem	Menim, da je to mlatenje slame v prazno.
	mašila	<p>Govori tako, ker pač ne veš, kako ogabna vez te veže ...</p> <p>... ki je baje bil preklican in da je tu da se je baje doselil</p> <p>... pisali smo matematiko pa sem se pol spomnu na ...</p> <p>... eni so taki da hočejo s tem samo vzeti denar za brezveze od drugih ljudi.</p>
	napačno navezovanje	<p>Je vedel rešitev na ta problem.</p> <p>Ojdipus ne dojame njegovih besed zato ker on nekaj čudnega naklada a njemu ni nič jasno.</p> <p>... a dan danes tudi obsojajo to da ljudje vidijo v prihodnost ker je možno in vem.</p> <p>Ojdipi pravi, da on ne more škodovati ne njemu ne drugim ...</p> <p>Jaz menim kar je Ojdip rekel Terezijasu, to da je slep ter gluhi ni lepo.</p> <p>Ojdipus se odloči, da se jo znebi in v preročišče je poslal slepca.</p>
	raba napačnega zaimka ki/kateri	<p>Ima moč prerokovati in moč, <i>ki</i> (da) vidi v prihodnost.</p> <p>Vsebuje dogodek, <i>katerega</i> lahko obnovimo. (trikrat)</p> <p>Spada v delo, <i>katerega</i> smo ... (petkrat)</p>

V zbranem gradivu se pojavljajo napake s področja vseh jezikoslovnih ravni. Najpogostejše so pravopisne napake, predvsem nepravilna raba vejice, ki je izpuščena ali

pa je postavljena na napačnem mestu. Prav tako je pogosta napaka pri osnovnih primerih (osebna lastna ali enobesedna zemljepisna imena) velike začetnice.

Oblikoslovne napake so pogosto povezane z nepravilno rabo glagolskih oblik, napačnim sklanjanjem besed in nedosledno uporabo glagolskega časa ter s težavami pri izbiri pravih predlogov (s/z) in zaimkov.

Pri besedoslovju se pojavljajo slogovne nepravilnosti, na primer uporaba pogovornega jezika in ponavljanje istih besed. Skladenjske napake izhajajo predvsem iz napačnega vrstnega reda besed, nepravilnega ujemanja osebka s povedkom ter izpustov pomembnih stavčnih členov, kar otežuje razumevanje povedi. Določeni pisni izdelki so slogovno tako šibki, da je oteženo razumevanje povedi, na primer: *Ta morilec Kralja laja, ki je baje bil preklican in da je tu da se je baje doselil a kmalu se naj bi razbubil v Tebanca, samo da neve če naj bi bil vesel te sreče ... Ojdip bo pa s strani Terezijasa kaznovan tako da o temu kralju laju pa da dovolj da ga podre in foibos zve in z beraško palico. Čeprav meni te spodobnosti so uredu.*

Ocene vodene interpretacije v prvem letniku so naslednje: 30,43 % dijakov je pisalo negativno, 13,04 % zadostno, 21,74 % dobro, šest prav dobro in dva (8,7 %) odlično. Povprečna ocena vodene interpretacije znaša 2,7, kar je opazno nižje od povprečne zaključene ocene pri slovenščini (3,13). Nižja povprečna ocena pri interpretaciji umetnostnega besedila nakazuje, da dijaki pri tej zahtevnejši obliki pisnega izražanja še nimajo dovolj razvite jezikovne zmožnosti, prav tako je besedilo vsebinsko težje razumljivo in vpliva na doseženo oceno.

6.2 Drugi letnik

V drugem letniku srednje šole dijaki že praviloma poznajo temeljne elemente pisne interpretacije literarnega besedila. Običajno znajo zasnovati celovito pisno interpretacijo, ki jo oblikujejo na podlagi doma prebranega literarnega dela. Kljub temu pa razumevanje vsebine literarnega dela in posamezne sestavine pisne interpretacije preverimo ustno pri pouku, s čimer poglobimo razumevanje bistva literarnega dela.

V okviru pričujoče raziskave so dijaki za domače branje prebrali roman *Zločin in kazen*, avtorja Fjodorja Mihajloviča Dostojevskega. Za pisno interpretacijo je bil izbran odlomek, ki prikazuje pogovor med ženskima junakinjama – Sonjo in Katerino Ivanovno.

Za potrebe analize razlik med spoloma smo primerjali dve paralelni skupini: eno, ki jo sestavljajo izključno dijakinje (program predšolska vzgoja), in drugo, v kateri so samo dijaki (program lesarski tehnik). V raziskavo je bilo vključenih 20 pisnih interpretacij, pri čemer je bil obema oddelkoma dodeljen enak odlomek in enaka vprašanja.

V spodnji tabeli so najprej prikazane jezikoslovne napake, ugotovljene v interpretacijah dijakinj, nato pa še v interpretacijah dijakov. Pri uporabi vejic, kjer je zaznati največ napak,

smo zaradi številčnosti le prešteli skupno število manjkajočih vejic in nato izračunali povprečno število napak na posamezno dijakinjo oziroma dijaka.

Preglednica 2: Jezikovne pomanjkljivosti pri vodeni interpretaciji umetnostnega besedila v 2. letniku (dijakinje)

JEZIKOVNA RAVNINA	VRSTA NAPAKE	PRIMER
PRAVOPIS	napačna raba ločil	Itld. Začne »Katerina je pač imela ...«
	velika/mala začetnica	/
	vejica manjka (povprečje 11 vejic/dijakinjo)	... kjer je opazila da je mrtva do nje ker jo je imel rad ... Preprosta a strahopetna (dvakrat) Je prišla v sobo v kateri je ... Sodi v epiko saj pripoveduje O tem kako ubije ... Se ni mogla braniti zato jo je ... O tom kako je ubil Lizaveto ... (dvakrat) S tem da bo denar ... Res da je bila prestrašena ampak ... Gospo saj je bil ... Je prav da ona odloča kaj bo z njim knjiga, ki jo je napisal Dostojevski govori o ... (petkrat) ... v življenju saj so ji ... (trikrat) Se odloči da bo to naredil ... Odlomek govori kako ... Z zapletom saj (trikrat) O tem da ji ne ... Gleda kako gre ... Sestre ki je do nje ... Do Raskolnika ki k njej ... Imetje za katerega ... Z načrtom kako jo bo ubil ... Se začne s tem ko ... Zasledimo kako se je poslušal kje se skriva ...

		<p>Vse delajo po pravilih je klical ... opazim da so to ...</p> <p>Sodi v dramatiko saj temelji na ...</p> <p>In je ves svoj denar, ki ga je dobil zapil ...</p> <p>Problemi kot so ...</p>
	vejica je odveč	<p>Se je usmili, ter je ne ubije</p> <p>Zato, ker ...</p> <p>Kot, da ni vredna ...</p> <p>...da so delali narobe in, da bi morali ...</p> <p>Ker ga zanima njen način, ter njen položaj.</p> <p>Obišče Sonjo, zaradi smrti Marmeladova.</p> <p>In, da bo ...</p>
	napačen zapis besede	<p>Sikira, pomankanju, težko, bla, bol, temeli, nespoštliv, jima, ubilj, umru, ozeroma, 2, 1, vstrahuje, prizadane, težgo, (prizadane), uzeu (vzel), vniči (uniči), vzemal (jemal), raskazovati, alkoholist, vsedla, bližne,</p>
	zapis besede skupaj/narazen	<p>Brez glavo, ne prijazna, nebi (10 x), nemore, pritem, nemore (4 x), vredu, nakoncu, nesme (3 x), ne resen (neresen), Ni bilo toplo, za to (zato) jo je zeblo, ponavadi (3 x)</p>
OBLIKOSLOVJE	napake pri glagolih	<p>Ni mogel poslušat</p> <p>Je prišel vprašati ...</p> <p>Sta imele</p> <p>Imele se rade</p> <p>Se še braniti ni morala ...</p> <p>Bi ga morala odriniti ...</p> <p>Je prišel ukrasti,</p> <p>Se je hotel očistit ...</p> <p>More (mora) iti v prostitucijo.</p> <p>Čeprav bodo bile posledice.</p> <p>Sonja ni morala (mogla) ...</p> <p>Moj sosed je začel zelo veliko izginjat, hodit okoli ...</p> <p>Se je hotel očistit.</p> <p>Gresta v cerkev zmoliti.</p> <p>Gre svoj zločin priznati ...</p> <p>Gre na sodišče povedati ...</p>

		Še bolj začel pit.
	napačno sklanjanje besed	njihovo <i>matero</i> Na koncu umre v <i>Raskolnikovih</i> naročjih ... Napisan v <i>premi</i> govoru. Marmeladov pripoveduje <i>Raskolnik</i> . Je oče treh otrok in <i>hči</i> Sonje. Prinese denar od mati. <i>Z njemu</i> ni srečna. Te (ta) dejanja ...
	napake pridevnikov	Dosti nesrečna Od Lizavete sestra
	napačna raba predlogov (s/z, k/h, prek/po, v/iz ...)	Z sekiro (2 x), z tem, z topim, iz postelje, z prihodom, z Katerino, z svojo, z prisilno, O prepiru s Katerino in očetom (o prepiru med ...) z tem (7 x)
	napačna raba zaimkov (svoj/vaš (kar – česar, njegov/svoj, cel/ves, ki/kateri, njega/ga)	Kaki taki obadva, kakor, do njegove (svoje) hčere. Prizna njegova (svoja) dejanja. Sonji ni bilo vseč, kaj (kar) dela ...
	napačen slovnični spol	/
	kopičenje zaimkov	Ki ga je je potreboval za denar, ki ga ni imel ... Sonja mu svetuje, da zločin, ki ga je storil naj ga prizna in tudi če bo šel v zapor ga bo obiskala. Ni več isti in se več ne vede isto.
BESEDOSLOVJE	slogovno zaznamovane besede	Rikverc, majčkeno, dokler ne popeni, sta bila fejest, ratala, je bil potreben denarja, fer, šofer, alkoholičar (6 x), punca 8 x
	ponavljanje besed	Kako gre Raskolnikov gre nad njo ...
SKLADNJA	neustrezen besedni red	Do zločina privede človeka ... Je njena sestra ga zasačila ... Sonja ni morala prenašati tega več. Vsedla pred njeno posteljo in sta zaspali v objemu.
	(ne)ujemanja osebka s povedkom	...kako so se njegova žena in hči pogovarjalein tako so obe objete zaspale ...

		Obe so zaspale saj so bile sestri ... Obstajajo dve vrsti ljudi. V objemu so obe zaspale ...
	neupoštevanje rodilnika ob zanikanih povedkih	Ni redno plačeval nejemnino ...
	izpust podatka/stavčnega člena	In potem so (se) zgodili ... Kako se je grdo vedla in jo (je) v tistem trenutku zagovarjala. Ki ga je zaslužila in ji (ga) je oče jemal. Ni bila dobra z njo in jo (je) podcenjevala ...
	frazem	... bleda kot platno ...
	mašila	Res je to, da ... No ta prvi ... Ni delala kaj preveč dobro z njo ... Je imel mišljenje ... Vse to se je začelo ...
	napačno navezovanje	Ji je oropal nakit, ki ga je potreboval. Katerina na to dejanje izraža žalost.
	raba napačnega zaimka ki/kateri	Imamo sorodnike, ki se poznamo ... Ima težave, ki sam v njih ne vidi ... Imam sosedo, katera je ravnokar rodila.

Analiza pisnih izdelkov drugega letnika je pokazala, da se napake pojavljajo na vseh jezikoslovnih ravneh, vendar so tudi tukaj najpogostejše pravopisne napake. Dijakinje imajo največ težav pri rabi vejic, ki so pogosto izpuščene ali napačno postavljene, prav tako pa so pogoste napake pri uporabi velikih začetnic, predvsem pri lastnih imenih in zemljepisnih krajih. Pojavljajo se tudi nepravilnosti pri drugih ločilih – napačna uporaba narekovajev, dvopičij in celo pik.

Oblikoslovne napake so pri dijakinjah drugega letnika povezane predvsem z napačno rabo glagolskih oblik in nepravilnim sklanjanjem besed. Poleg tega se kaže nedosledna uporaba glagolskih časov, kar pogosto vpliva na razumljivost besedila. Prisotne so tudi napake pri rabi predlogov (npr. napačna uporaba s/z) ter zaimkov (npr. zamenjava svoj/njegov).

Pri besedoslovju se ponavljajo težave, značilne že za prvi letnik: dijakinje pogosto uporabljajo pogovorne izraze ter ponavljajo iste besede in fraze. Najdemo pogovorne in slengovske besede (*rikverc, fejest, alkoholičar, punca*). Skladenjske napake se kažejo v

neustreznem besednem redu, neusklajenosti med osebkom in povedkom ter pogosti rabi napačnih vezniških struktur (*ki sam v njih ne vidi, ki se poznamo*).

Kljub temu da gre za drugo leto šolanja, je nabor napak razmeroma podoben tistemu iz prvega letnika, treba pa je poudariti, da dekleta pišejo bistveno daljše pisne sestavke, v povprečju tvorijo kar enkrat več besedila, kar pomeni tudi večje število jezikovnih napak. Opazno je, da so povedi pri dekletih kompleksnejše in slogovno v povprečju boljše.

Ocene vodene interpretacije pri dekletih v drugem letniku so naslednje: 36 % je pisalo negativno, 24 % zadostno, 24 % dobro, 12 % prav dobro in 4 % odlično. Povprečje ocen vodene interpretacije je tako 2,2, povprečje zaključenih ocen pri slovenščini pa 2,9. Slabši rezultati pri vodenih interpretaciji so zagotovo povezani z dejstvom, da se preverja poznavanje celotne vsebine knjige, ker veliko število deklet knjige ni prebralo, so izgubile veliko število točk in posledično dosegle nižje ocene, kot bi jih pri interpretaciji neznanega odlomka.

Tabela 3: Jezikovne pomanjkljivosti pri vodeni interpretaciji umetnostnega besedila v 2. letniku (dijaki)

JEZIKOVNA RAVNINA	VRSTA NAPAKE	PRIMER
PRAVOPIS	napačna raba ločil	Narekovaji (najprej zgoraj nato spodaj); brez dvopičja pred citatom. Napačno deljenje – vejica na začetku vrstice 4 x) Citat: »sredi sobe je stala ...« Lizaveta je trpela »Nesrečna Lizaveta je bila ...«
	velika/mala začetnica	sonja (3 x), marmeladov (4 x), sonjo, ivanovna
	vejica manjka (v povprečju 13 vejic na vodeno interpretacijo)	Odlomek sodi v epiko v njem pa najdemo prvine dramatike. Odlomek govori o času ko je Raskolnik poleg Aljone ubil tudi še njeno sestro Lizaveto. Raskolnik ubije sestro, ker je mislil da bo s tem pripomogel ljudem ... za umor se odloči, da sebi dokaže ali je nadčlovek ... Sonja mu je svetovala naj zločin prizna. Marmeladov vidi, ko se zjutraj Sonja vstane.

		<p>Katarina pa je razburjena, ker je bolna. Tokrat je videl kako je ležala ... Ko pride domov je povsem tiho. Je bi bogat človek dokler se ni začel zadrževati v gostilni. Zapravljal je za nepotrebne stvari kot je alkohol. ... in obsoja vendar nesmemo zameriti ker takšna pač je. Odlomek sodi v epiko saj pripoveduje ... Sošolkin oče je bil tudi alkoholi zato je njena mama delala dve smeni da je zaslužila dovolj. Ko Sonja vstane gre takoj od doma.</p>
	vejica je odveč	<p>Sonja se počuti izkoriščeno in izmučeno, ter, da svojega početja ... sonja je vstala, in odšla direktno do ... zato, ker je prodajala svoje telo. Ko je Sonja, Katerini prinesla denar ... Marmeladov je prisluškoval , med tem, ko je ležal ... Menil je, da je Aljona, navadna uš.</p>
	napačen zapis besede	<p>Uredu, zmanjkalo, primankuje, prizadane (prizadene), umer (umrl), primankovalo, higijeno, bližno, nazačetku, pija (pijan), naslednič, usm (vsem), mesnega trga (mestnega trga), rat (rad), Marmeladou (Marmeladov), 1., 2., 30, približno, povdarek, gdorkoli, vdeležil, sukna, žau, očetou, usebi (v sebi), bližje (bližnje), preklau, razklau, sikiro (3 x), nespoštliv</p>
	zapis besede skupaj/narazen	<p>Nebi (5 x), nezavedaš, nevejo, pomojem, nebo, neveš, nesmemo</p>
OBLIKOSLOVJE	napake pri glagolih	<p>Jo želi <i>spraviti</i> v boljšo voljo. Ker mora iti na prostitucijo. Je vedela, da bo morala <i>postati</i> prostitutka. Se ni <i>hotla kregat</i>.</p>

	napačno sklanjanje besed	In pa občutku, ker mu je vseč, da se mu malo vrti. Denar je dala svoji <i>mati</i> . Z <i>otroci</i> je bilo težko ... Govori o <i>pogovori</i> med ... Če to počne tvoj <i>starš</i> .
	napake pridevnikov	/
	napačna raba predlogov	Z tridesetimi; h alkoholu; Sonja <i>čez</i> življenje rata ... z sekiro (4 x), h Ivanovni, z tem
	napačna raba zaimkov	Ima prvine dramatike, <i>kjer</i> so v ospredju ... Odlomek govori o Katarini, ki je jezna na <i>to</i> , da bo <i>ona</i> varovala zaklad. Obedva. ... da bi varovala tisti <i>njen</i> zaklad. Odloči se, da ji bo dal ves njegov denar
	napake pri pridevnikih	Od očeta otroci ...
	napačen slovnični spol	Velikokrat človeka v alkoholizem privede, ker želijo preizkusiti. Saj so bile sestre (sta bili sestri).
	kopičenje veznikov	/
BESEDOSLOVJE	slogovno zaznamovane besede	Denarja, ki ga je pridelal (prislužil). Za (čez) tri ure je prišla nazaj. Misli, da je kul ... pijanček, gre služiti s kurbarijo ... Na koncu življenja pa je umrla. Samo z obrazom je legla proti zidu. Nekateri en kozarec spremenijo v toliko, da so že pijani. Mu rata ...
	ponavljanje besed	Sonja mu svetuje, da gre na sredino mesnega trga in pove usm da je on ubil Starko. Raskolnik je njen nasvet upošteval in šel v mesto in vsem povedal, da je ubil starko. O tem se s Sonjo pogovarjata pri Katerini. Tu Katerina Sonjo prepriča, da ji Sonja prinese denar. V to je

		<p>Katerina pripričala Sonjo, saj nebi Sonja imela noega razloga, da varuje zaklad. Ko je Sonja Katerini prinesla rublje ...</p> <p>Ki ga je potreboval za denar, ki ga ni imel.</p> <p>Ko je Sonja slišala, da je on umiril starko se je Sonja odločila in mu svetuje, naj prizna umor.</p> <p>Ko je prišla nazaj, je prišla naravnost h Ivanovni ...</p>
SKLADNJA	neustrezen besedni red	<p>... ni hotela vstati dokler obe skupaj nista zaspali.</p> <p>Katerina je pa zraven prišla ...</p> <p>... prepričuje jo, naj postane prostitutka, saj naj ne bi imela Sonja vzroka, da bi varovala tisti njen zaklad.</p>
	neujemanja osebka s povedkom	<p>Saj so sestre (sta sestri) ... ter so skupaj zaspale. (sta skupaj zaspali). Mislina (mislim), da ni bila prava odločitev.</p> <p>Tečaj je potekalo ...</p> <p>... in so zaspale skupaj objeti.</p>
	neupoštevanje roditelja ob zanikanih povedkih	
	izpust podatka/stavčnega člena	<p>Pripoveduje o tem, kako se Katerina posmehuje in obsoja vendar (ji) nesmemo zameriti.</p> <p>Odlomek govori o dogodku, v katerem Katerina zabrusi (Sonji), da nima vzroka, da bi varovala zaklad.</p>
	frazem	<p>Niti besedice ni črhnila.</p> <p>Raskolnik je koval načrt ...</p> <p>... ni imela velikega srca ...</p>
	mašila	<p>...saj sta konec koncev sestre ...</p> <p>ko pa je prišla k sebi pa mu je svetovala ...</p> <p>... ljudje začnejo piti zaradi kakšnih slabih ocen.</p> <p>Kot vidite je Marmeladov pijanec ...</p> <p>Sonja je v sebi čutila in dobro vedela ...</p>

		Ker pa smo Aljono že omenili, jo dejmo malo bolje opisati.
	napačno navezovanje	S seboj je prinesla 30 rubljev, ki ga je potem dala mačehi, ki ji je celo noč poljubljala noge. Ena od zgodb je, kako <i>je</i> Katerina nima vzroka ... Katerina <i>je značaja</i> , da če jo otroci razjezijo ...
	raba napačnega zaimka ki/kateri	Odlomek, kateri opisuje ... Na sredino lobanje, katera se ... Je bil mlad fant, kateri je bil namenjen ... Denar, katerega je zaslužila ... da bo s tem pripomogel ljudem, katere je starka ogoljufala.

Pri analizi vodenih interpretacij dijakov drugega letnika ugotavljamo, da so najpogostejše napake prav tako vezane na napačno rabo ločil predvsem gre za napačno rabo vejic, pojavljajo pa se tudi številne napake pri zapisovanju velike in male začetnice. Na ravni oblikoslovja je opazna napačna raba sklonov in predlogov, dijaki pogosto ne ločijo med zaimkoma »kateri« in »ki« ter med »njegov« in »svoj«. Opazno je tudi napačno stopnjevanje pridevnikov ter neustrezna raba glagolskih oblik. Pogosta je uporaba pogovornega in slengovskega jezika (npr. *rata, kul, pridelal ...*) Prisotno je pogosto ponavljanje istih besed in fraz, raba mašil in tudi neustreznih modifikacij frazemov. Na skladenjski ravni se pogosto pojavlja neustrezen besedni red, nepravilno ujemanje osebka in povedka (npr. *sestre so skupaj zaspale*). Dijaki pogosto izpuščajo pomembne stavčne člene, pri zanikanju pa zanemarjajo zahtevo po rodilniku. Opažamo tudi nesmiselna navezovanja (npr. *Katerina je značaja, da če jo otroci razjezijo ...*).

Pregled ocen kaže, da je 25 % izdelkov negativnih, 25 % dijakov je prejelo oceno zadostno, 12,5 % dobro, 31,25 % prav dobro in 6,25 % odlično, skupno povprečje ocene pri analiziranih vodenih interpretacijah je 2,7. Povprečje zaključene ocene pri slovenščini pa 2,52. Iz tega lahko sklepamo, da so fantje v analizirani pisni nalogi dosegli boljše rezultate kot dekleta. Višje povprečje pa lahko kaže na možnost, da so se fantje bolj posvetili vsebini knjige in posledično večje število točk dosegli zaradi poznavanja same vsebine in ne nujno zaradi večje jezikovne zmožnosti.

Primerjava rezultatov jezikovnih napak med paralelnima razredoma kaže, da imajo tako dijaki kot dijakinje drugega letnika težave na vseh jezikoslovnih ravneh, izpostavimo

lahko le določene razlike med spoloma. Fantje naredijo nekoliko več pravopisnih napak, predvsem pri rabi vejice in zapisovanju lastnih imen, kot dekleta. Pri oblikoslovju se pri dekletih pogosteje pojavljajo napake pri glagolskih oblikah in stopnjevanju pridevnikov, fantje pa imajo več težav z rabo zaimkov. V besedoslovju dekleta pogosteje uporabljajo sleng in mašila, fantje pa ponavljajo besede in fraze. V skladnji se težave pojavljajo pri obeh skupinah, vendar imajo fantje več nelogičnih povezav stavkov, medtem ko so dekleta slogovno boljša.

6.3 Tretji letnik

V tretjem letniku srednje šole dijaki že bolje obvladajo posamezne elemente in vsebinske zakonitosti pisne interpretacije literarnega besedila. V okviru pouka književnosti praviloma pišejo dve pisni interpretaciji: eno na podlagi neznanega odlomka in drugo na podlagi domačega branja. Zaradi želje po enotnosti raziskovalnega postopka in primerljivosti podatkov smo se v tej raziskavi osredotočili na drugo – interpretacijo, ki temelji na predhodno prebranem literarnem delu.

Dijaki so kot domače branje prebrali Tavčarjevo *Visoško kroniko*, za interpretacijo pa je bil izbran odlomek, v katerem se pogovarjata na smrt čakajoča Pasaverica in Polikarp. V raziskavo je bilo vključenih 20 pisnih izdelkov, ponovno je pri vejici izračunano povprečno število napak na dijaka.

Tabela 4: Jezikovne pomanjkljivosti pri vodeni interpretaciji umetnostnega besedila v 3. letniku

JEZIKOVNA RAVNINA	VRSTA NAPAKE	PRIMER
PRAVOPIS	napačna raba ločil	Zaradi strahu sem bil zmeraj v njegovi bližini in nikoli odkorakal stran (manjka pika)
	velika/mala začetnica	Visokem, kranjskem (8 x), nemško, Škofjo loko, kranjsko, izidorja, juriju, visoke, agata
	vejica manjka (v povprečju 15 vejic na vodeno interpretacijo)	Je epski saj ... Pasaverici ki umira ... O tem da je ... Je srečna ko ... Ko so jo vrgli v vodo jo je odnesel ... Iskat rekel da bo ... Sorodnik in sicer Khalan ... Ko so ji ubili moža je postala ... Bo mislil da je v redu.

		<p>Če je živ naj ga živali ... Ko pove ime kdo je njen ... Če je še živa naj gre ... Povedali da je obtožena. Obtožena da je čarovnica. Pove kakšno ... Mu pojasni da je ... Mu naročil naj pride ... Izvedel za zgodbo je močno zbolel ... Pasaverica ves čas ko je na smrtni postelji govori o morilcu. Polikarp kmalu izve kakšno nesrečo je storil. Razdelita si plen ampak zaradi nesoglasja. Saj mora dekle služiti v tujini ona pa umira ... Škof ki je bil takrat glavi pove da če Agata pride ... Takšnega življenja kot ga ima sedaj. Ko jo najde jo seboj pripelje ... Menim da ... Nakar en dan ko so šli veselico k sosedom se skrega če se reši z vode je nedolžna ...</p>
	vejica je odveč	<p>Na Kranjsko je prišla, kot stara beračica. Polikarp postane neizprosen, ter grob. A, ko je prišel domov. Medtem, ko ... (6 x)</p>
	napačen zapis besede	<p>Fprašal, okrok, ubistvu, ludi, negdo, prijatelj, obdrža, melo, rabla, vn, kregaž, Kranskem (7 x) uredu, umru, katirem, ozeroma, povnega, gdo, dovol, nebi, nism, povnega življena, Krajnsko, ispoveduje, polen, 5, tretine (tretjine), življenska, domol, večih (večjih), preževijo, temeli (temelji), danšnjih, katirem, poslav, dogodeg, obiti (ubiti)</p>
	zapis besede skupaj/narazen	<p>Nesme (4 x), trideset letni (6 x), vreau, naprimer, neve, življensko, nebi, ksebi, naprimer, vreau, neve, nažalost, siga (si ga), nebo, na okoli (naokoli), nebo, nezdi, nesme</p>

OBLIKOSLOVJE	napake pri glagolih	Nista se morala dogovorit; spomne se v trenutku (spomni se ...) Polikarp ukaže, da more it (da mora iti), Jošt in Polikarp greta (gresta). Jo je videl jahat, Nista se morala dogovorit ... Je prišla prodajati ... morala je it trgovati ...
	napačno sklanjanje besed	Se boji svojega starša, vsak starš ... Agati in bratu prepíše vse, kaj ima. Z otroci ... Dobička drugega prijatelje (dobiček drugega prijatelja). Mu prepusti posest. Ima ubogo hčero (hčer). proti svojim domom (domovom).
	napake pridevnikov	Ukradejo skrinjo povnega denarja. Vnukinja od Pasaverice (12 x) Mož od Pasaverice (13 x) Sin od Polikarpa (9 x) Babi od Agate, mati od Agate (19 x) Eden večer Bil je trdi mož ... Lukežov
	napačna raba predlogov	Z Polikarpom (2 x), h družini, z katero, h sosedu, z psihičnim, z katerim, z prvotno, z svojim, iz vidika, z Polikarpom, z kugo, z plenom, z samokresom, z hlapcem, z sekiro, iz tal, z vode (iz vode); iz zabave (z zabave)
	napačna raba zaimkov	Njenega moža (23 x) Morilcem moža, ki ne ve kdo je. vso premoženje (vse). Pripoveduje o dogodku, ki Pasavarica preklinja ... nih (njih);
	napačen slovnični spol	/
	kopičenje veznikov	Vendar njen rojstni kraj pa je bila Nemčija. Odlomek pa se zaključi ... Izvemo pa tudi ... Omeni pa tudi ...
BESEDOSLOVJE	slogovno zaznamovane besede	V mejah normale ... Babi, se ji je dopal, hosta. Mu je odbil pol mezinca.

	ponavljanje besed	Želi mu, naj se mu ... se odloči, da se Izidor poročil z Agato in Izidor to res stori. ... da skrinja zaradi katere je izgubil prst tista skrinja katero je njegov oče ukradel. Ko jo najde jo s seboj pripelje ... Polikarp je z možem od Pasaverice našel polno skrinjo zlatnikov zaradi katerih je Polikarp ubil Pasaveričinega moža.
SKLADNJA	neustrezen besedni red	Je ne preveč prijazen ... Se boji svojega starša da mu vse pove ... Vendar pa ona se zaljubi v Jurija ... Saj Pasaverica izpoveduje se Polikarpu. Na polovici poti pa eno noč se sporečeta ... polikarp sicer do svoje družine je zelo ustrahovalen ... Nato umre Polikarp in sim prevzame kmetijo ... Polikarp z Joštom se vojskujejo.
	neujemanja osebka s povedkom	Se ne bodo naučili odgovornosti ali biti samostojni.
	neupoštevanje rodilnika ob zanikanih povedkih	Ne bi smeli ustrahovati svoje otroke.
	izpust podatka/stavčnega člena	Polikarp izve da (je) človek ki ga je umoril mož od Pasaverice. Zaradi strahu sem bil zmeraj v njegovi bližini in nikoli odkorakal stran ... To tudi vpliva (na) njegov odnos z družino. Škof nato reče, da je Agata nedolžna in (da) čarovnice ne obstajajo. Ko se Jošt razjezi, ga (je) Polikarp zabodel.
	frazem	<i>Vendar pa ji pot v vodo spodleti.</i>
	mašila	
	napačno navozovanje	Moža Pasaverice so ji umorili. (Pasaverici so umorili moža.) In se je začel kesati, kar je storil. (za kar)

		<p>... jo oče vpraša (<i>Pasaverico</i>), čisto bled, kje je doma Pasaverica.</p> <p>S plenom, ki sta ga bila izplačana ...</p> <p>Oče ukaže, naj odpove poroko in zaradi tega se Jeremij razjezi in njegova sinova ga pretepetata in da naj gre v Nemčijo po Agato. Ko je tretji bil v bolnišnici in ga je vzela zase. Saj njen mož je bil vojak skupaj s Polikarpom.</p> <p>Storilcu bi rada privoščila vse najslabše, da se mu zgodi v življenju.</p> <p>In sinu, ki je najdel en kovanec, je odsekal prst.</p>
	raba napačnega zaimka ki/kateri	<p>Ni imela moža, kateri bi skrbel zanjo.</p> <p>Prijatelja, katerega je ubil ...</p> <p>Morilec, kateri je ubil ...</p> <p>Starka, katera ima ...</p> <p>Tistega, katerega je ubil ...</p> <p>Hčero, katero ima ...</p> <p>Lukež, kateri je bil ...</p> <p>Jošta, kateri je ... za sebe (zase)</p> <p>Žena, kateri so ...</p> <p>Skrinja katero je njegov oče ukradel.</p> <p>Človeka, kateri preklinja ...</p>

V tretjem letniku so še vedno najpogostejše pravopisne napake, zlasti pri rabi vejice, ki je pogosto izpuščena ali postavljena na napačno mesto (povprečno 15,3 vejic/dijaka). Pogoste so tudi napake pri zapisovanju velikih in malih začetnic, celo pri lastnih imenih (*kranjsko, izidorja, juriju*), ter napačno zapisane posamezne besede (*okrok, ispoveduje, katirem, vn, dogodeg*). Med ponavljajočimi se napakami so tudi napačno zapisani zanikani glagoli (*nebi, nesme*).

Na oblikoslovni ravni so pogoste napake pri glagolskih oblikah (*nista se mogla dogovoriti, Polikarp ukaže, da mora iti, Jošt in Polikarp gresta*), občasno se pojavljajo težave pri sklanjanju samostalnikov (*z otroci*), napačni rabi predlogov (*s/z*) in zaimkov. Na področju besedoslovja je v primerjavi z drugim letnikom opaziti manj slengovskih izrazov, vendar se še vedno pogosto pojavljajo ponavljanja besed in slogovno zaznamovane besede (*babi, hosta, se ji je dopal*).

V skladnji so prisotne težave pri nepravilnem besednem redu (*Vendar pa ona se zaljubi ..., Pasaverica izpoveduje se Polikarpu*), izpustih povedkov (*Polikarp izve, da (je) človek, ki ga*

je umoril ...) in nepravilnem navezovanju stavkov (*Moža Pasaverice so ji umorili*). Pri posameznih izdelkih so besedila slogovno zelo šibka, npr.: *Jo hoče na silo poljubiti, a ona ga udari, nato on odide. Saj njen mož je bil vojak skupaj s Polikarpom. Storilcu bi rada privoščila vse najslabše, da se mu zgodi v življenju. Saj sta Polikarp in mož od Pasaverice skupaj bila v vojski in skupaj oropala skrinjo denarja.*

Rezultati ocenjevanja kažejo, da je v tretjem letniku 21,7 % dijakov dobilo negativno oceno, 13,0 % zadostno, 21,7 % dobro, 21,7 % prav dobro in 21,7 % odlično. Povprečna ocena vodene interpretacije znaša 3,1, medtem ko je povprečje zaključenih ocen pri slovenščini 2,70, kar kaže, da so dijaki pri interpretaciji dosegali boljše rezultate kot pri predmetu na splošno. Na dober rezultat vpliva tudi dejstvo, da jim je literarno delo zanimivo in navadno dobro poznajo vsebino.

6.4 Četrty letnik

V četrtem letniku dijaki po večini razumejo bistvo tovrstnega pisnega izražanja in se vse bolj približujejo zahtevam, ki jih bodo morali obvladati na maturi. Tudi v tem letniku pišejo dve interpretaciji umetnostnega besedila, pri neznanem odlomku imajo na voljo, enako kot na maturi, dve možnosti: vodeno interpretacijo (z vprašanji) ali samostojno interpretacijo. Čeprav za slednjo možnost ponudimo lažje razumljiv odlomek, se zanje nihče navadno nihče ne odloči, saj vedo, da zahteva višjo stopnjo samostojnosti, analitičnih spretnosti in zmožnost strukturiranega pisnega izražanja.

Druga interpretacija, ki smo jo zajeli v raziskavo, je v povezavi z domačim branjem – tokrat so brali Kosmačevo novelo *Tantadruj*. Tudi tukaj smo pri vejicah navedli povprečje in izpisali le določene primere.

Preglednica 5: Jezikovne pomanjkljivosti pri vodeni interpretaciji umetnostnega besedila v 4. letniku

JEZIKOVNA RAVNINA	VRSTA NAPAKE	PRIMER
PRAVOPIS	napačna raba ločil	le ta, pri 13 letih
	velika/mala začetnica	/
	vejica manjka povprečje (v povprečju 19 vejic na vodeno interpretacijo)	Odlomek opiše od kod izvira ime. Ko jim je naštevala otroke ki so nagajali je s prstom kazala ... Na začetku vsakega stavka, ki ga je izgovoril je najprej dejal Tantadruj. Ko je prišel do pokopališča je sedel ...

		<p>O njegovi želji, da bi rad umrl menim, da niso sami krivi da so taki.</p> <p>Da bo srečen šele ko bo umrl.</p> <p>Načini, s katerimi je želel doseči cilj so ...</p> <p>Besedilo govori kako oče nikoli ne pride ...</p> <p>Po tem pa, ko je začel trenirati kolesarjenje se nista skoraj nič več videla ...</p> <p>On je bil zjutraj v šoli popoldan na igrišču ...</p> <p>... ga ne mara mu ne nudi pomoči ...</p> <p>Včasih še ko je treniral se je občasno prikazal na tekmah.</p> <p>Oče ga je ignoriral kot da ga ni.</p> <p>Imajo visoka pričakovanja a ne zahtevajo ...</p> <p>Me je opomnil zakaj sem si izbral to šolo.</p> <p>Včasih ko je igral košarko pa se je redko prikazal.</p>
	vejica je odveč	<p>Avtorju se je zdelo, da je on, kot oseba v knjigi.</p> <p>Saj je krajša pripoved, z malo osebami.</p> <p>Izogibal se je druženju z ženo in sinom, zaradi njegovega pitja, in grobega sporazumevanja.</p> <p>Ne hodijo na skupne počitnice, teri izlete.</p> <p>Sta si zaradi odtujenosti, kot popolna neznanca.</p>
	napačen zapis besede	<p>Vstrajen, modraz, kljub (klub), domol, izkušen, življenskih, zdej težko, trenera, uzame</p>
	zapis besede skupaj/narazen	<p>ne moštven, osemnajst letni, nebodo (4 X), nebi (3 x), neizpolnjuje</p>
OBLIKOSLOVJE	napake pri glagolih	<p>Ga ne <i>mora</i> ... Je sin končal trenirati košarko.</p> <p>Sin potrebuje najti pomoč.</p> <p>Na to ne morejo <i>vplivat</i>.</p> <p>So prišli gledati.</p>
	napačno sklanjanje besed	<p>... ker je oče zaradi službe in <i>poslovnih poteh</i> prenehal ... z vsemi dobrimi dejanji, deli, ocenami, trudu in še <i>marsikaj</i> ...</p> <p>Z naporno službo, stresom in <i>utrujenosti</i> ...</p> <p>V <i>temu</i> besedilu.</p>

		Sem se odrekal ostalim stvarjem <i>značilne</i> za najstnika ... Pripoveduje o <i>mlademu</i> fantu ... Bi moral kot starš ... Govori o kolesarskemu klubu ...
	napake pridevnikov	Najbolj pomembno
	napačna raba predlogov	Iz mosta, iz višine, iz viška, iz zvonika, iz zornega kota, je pretiraval <i>nad</i> sinom
	napačna raba zaimkov	Je osredotočen samo na njegovo (svojo) željo. Saj se tej (ti) ne postavijo sami v glavi. Oče ni podpiral sina pri uresničevanju <i>svojih</i> sanj.
	napačen slovnični spol	/
	kopičenje veznikov	... in jo tudi izvajati, da mu postane kasneje tudi vseč. Pojavljajo se <i>pa</i> prvine lirike ...
BESEDOSLOVJE	slogovno zaznamovane besede	Ratuje, ... je prenehal z željami po druženju ... Je zahajal marsikdo ve kam.
	ponavljanje besed	Tako je bila prva Tantadrujeva beseda, ki jo je spregovoril. Tako je beseda Tantadruj postala ... Te besede je otrok slišal dostikrat, in ker je otrok te besede večkrat slišal, je bila njegova prva beseda, ki jo je izgovoril bila beseda Tantadruj. Kasneje v življenju mu je ta beseda ostala saj lahko imata v večini primerov lahko veliko skupnega. Še večkrat pa je videl očeta v dnevni sobi, še večkrat pa je bil pijan. Oče se oddaljil, ker oče ni podpiral sina pri uresničevanju svojih sanj in ni bi oče pripravljen ...
SKLADNJA	neustrezen besedni red	Potem so mu prijatelji pomagali to prebroditi. Pripovedovala mu je pa zgodbo mati. Na ta način samo zastupil bi se.

		Drugi način je bil, da ga so prijatelji zasuli z zemljo. Ter reče mu, da njegova smrt bo že prišla. Ter mu bi moral stati ob strani.
	neujemanja osebka s povedkom	So se mu rodile dve hčeri.
	neupoštevanje rodilnika ob zanikanih povedkih	/
	izpust podatka/stavčnega člena	... in tako (je) bil tečen. Z očetom se nista razumela niti se (nista) družila doma.
	frazem	Meja vsega pa je bila ... Navdušenje nad motorji je ostalo v naši krvi. Ter mu bi moral stati ob strani. To sem doživel na lastnih očeh.
	mašila	<i>Tako</i> , zato starši ne zmorejo ... Saj je to <i>le</i> njun otrok. Na koncu vsega če povzamemo ... Če ne drugega pa bi lahko ...
	napačno navezovanje	Tantadruj je šibek glede pameti oz. o tem, da sreča ni povezana s smrtjo.
	raba napačnega zaimka ki/kateri	Pisatelj, kateri je knjigo napisal. Do matere, katera mu je povedala ... Ne izpolnjuje ciljev, katere so zanj naredili starši ... Do osebe, katero sovraži.

Pri dijakih četrtega letnika je še vedno najpogostejša pravopisna napaka povezana z rabo vejice, ne najdemo pa nobenega primera nepravilne rabe velike/male začetnice. Še vedno se pojavljajo napačno zapisane besede (*vstrajen, modraz, življenskih, trenerja, uzame*). Na oblikoslovni ravni so se ponavljale napačne oblike glagolov (*ne mora* namesto *ne more*), napačna raba sklonov (*v temu besedilu, o kolesarskemu klubu, z utrujenosti*), ter napačno stopnjevanje pridevnikov (*najbolj pomembno*). Med napakami v rabi predlogov se je pogosto pojavljala napačna raba "iz" namesto "z" (*iz mosta, iz zvonika*). Prav tako so dijaki pogosto napačno rabili zaimke (*kateri* namesto *ki*). Na besedoslovni ravni je v primerjavi s tretjim letnikom opaznih manj slengovskih izrazov, a se še vedno pojavljajo pogovorni izrazi (*ratuje, zdej*). Pri posameznikih zaznamo ponavljanje besed. Skladenjske napake se pojavljajo zlasti v obliki neustreznega besednega reda (*da ga so prijatelji zasuli z zemljo*)

in napačnega ujemanja osebka s povedkom (*so se mu rodile dve hčeri*). Prisotne so tudi zveze z odvečnimi vezniki (*in jo tudi izvajati, da mu postane kasneje tudi vseč*), pa tudi uporaba mašil in frazemskih izrazov, ki slogovno ne sodijo v razpravljalne interpretacije (*na koncu vsega, meja vsega, doživel na lastnih očeh, saj je to le njun otrok*).

Rezultati ocenjevanja kažejo, da je v četrtem letniku 12,5 % dijakov doseglo negativno oceno, 25 % zadostno, 25 % dobro, 12,5 % prav dobro in 25 % odlično. Povprečna ocena vodene interpretacije znaša 3,1, medtem ko je povprečje zaključenih ocen pri slovenščini 2,96. To pomeni, da so dijaki pri vodeni interpretaciji dosegli nekoliko višje rezultate kot pri predmetu na splošno.

7 PRIMERJALNA ANALIZA JEZIKOVNIH NAPAK PRI DIJAKIH (1.–4. LETNIK)

Preglednica 6: Primerjalna analiza jezikovnih napak

Jezikovna ravnina	1. letnik	2. letnik	3. letnik	4. letnik	Trend
Pravopis	Veliko pravopisnih napak, pri vejicah povprečje 20	Napake podobne kot v prvem letniku, a manj, pri vejicah povprečje 12	Rahlo manj ponavljanja besed; ostalo podobno, pri vejicah povprečje 15	Izboljšan pravopis, pri vejicah povprečje 19	Določene pravopisne težave se ponavljajo, največ težav pri rabi vejice
Oblikoslovje	Težave z glagoli, zaimki, sklanjatvami	Veliko napak pri zaimkih in glagolih	Manj izrazito, največ pri glagolih in zaimkih	Nekoliko manj napak, a iste težave	Rahlo izboljšanje, osnovne težave ostajajo
Besedoslovje	Pomanjkanje besednega zaklada, sleng, ponavljanje	Več slenga (dekleta), ponavljanje (fantje)	Manj slenga, še vedno ponavljanje in pogovorni izrazi	Še nekaj pogovornih izrazov	Napredek v 3. in 4. letniku, ponavljanje besed ostaja
Skladnja	Napake v besednem redu, ujemanju osebka in povedka, izpuščanje st. členov	Napačne navezave, napake pri roditelju	Napake v besednem redu in navezovanju	Še vedno težave v kompleksnih povedih	Zelo počasen napredek

Analiza ocen

Preglednica 7: Primerjalna analiza povprečnih ocen

Letnik	Negativne ocene	Povprečna ocena interpretacije	Povprečna zaključna ocena predmeta
Prvi	30,4 %	2,7	3,13
Drugi dekleta	36 %	2,2	2,9

Letnik	Negativne ocene	Povprečna ocena interpretacije	Povprečna zaključna ocena predmeta
fantje	25 %	2,7	2,52
Tretji	21,7 %	3,1	2,70
Četrty	12,5 %	3,1	2,96

Splošna analiza

Analiza jezikovnih napak v vodenih interpretacijah umetnostnih besedil pri dijakih štiriletnega srednjega strokovnega programa je pokazala, da je jezikovna zmožnost dijakov močno povezana z znanjem slovničnih pravil, bogastvom besednega zaklada in sposobnostjo tvorjenja smiselno povezanih ter slogovno ustreznih besedil. Najpogostejše težave so pri pravopisu, in sicer pri nepravilni rabi vejice, saj dijaki v povprečju na tovrstnem pisnem izdelku (navadno uporabijo 20–300 besed) izpustijo ali na neustrezno mesto postavijo približno šestnajst vejic, napačno zapisujejo osnovne primere enobesednih lastnih in zemljepisnih imen ter naredijo številne napake pri zapisu besed. Težave so pri glagolskih oblikah (napačna raba namenilnika in nedoločnika, menjava glagola moči in morati), sklanjanju (zlasti besed otrok, mati, hči, starši) ter napačna raba zaimkov (ki/kateri) ter predlogov (s/z). Prisotne so tudi slogovne pomanjkljivosti, kot so ponavljanje besed, uporaba pogovornega jezika in težave pri tvorbi kompleksnejših povedi, ki zaradi napačnega navezovanja občasno postanejo nerazumljive.

Primerjava med letniki kaže postopno izboljšanje, predvsem v 3. in 4. letniku, kjer je manj slengovskih izrazov in besedila postajajo slogovno ustrežnejša. Kljub temu se številne jezikovne napake ohranjajo tudi v zaključnem letniku, kar kaže, da dijaki še vedno nimajo popolnoma razvite sposobnosti pravopisno korektnega pisnega izražanja. Analiza ocen potrjuje ugotovitve postopnega izboljšanja, če primerjamo le fantovske oddelke, je v 1. letniku negativnih skoraj tretjina dijakov (30,4 %), v 2. letniku 25 %, v 3. letniku 21,7 % in v 4. letniku najmanj 12,5 % dijakov. Na uspešnost sicer vpliva tudi poznavanje vsebine književnih del ter usvojene posamezne sestavine vodene interpretacije.

Na podlagi ugotovitev lahko sklepamo, da je razvoj jezikovne zmožnosti dolgoročen proces, ki zahteva načrtno, postopno in kontinuirano delo. Učitelji lahko k izboljšanju prispevajo z usmerjanjem v procesno pisanje, ki vključuje načrtovanje, popravljanje in izboljševanje besedil, z vključevanjem avtentičnih besedil pri pouku in spodbujanjem kritičnega branja, s ciljnim vajami za krepitev jezikoslovnih pravil ter bogatenje besednega zaklada ter s pogostim podajanjem povratnih informacij, ki dijake spodbujajo k samorefleksiji.

Raziskava odpira vprašanja o ustreznih didaktičnih pristopih, s katerimi bi učitelji lahko vplivali na zmanjšanje pogostosti napak, izboljšanje kakovost pisnih izdelkov in s tem k dvigu splošne ravni jezikovne zmožnosti dijakov srednješolskih strokovnih programov.

Predlogi za nadaljnje raziskave

Rezultati raziskave kažejo, da imajo dijaki srednjih strokovnih šol kljub postopnemu napredovanju po letnikih, še vedno težave na različnih jezikovnih področjih, zato bi bilo smiselno opraviti dodatne raziskave, ki bi omogočile še natančnejši vpogled v dejavnike, ki vplivajo na uspešnost pri pisanju vodenih interpretacij umetnostnih besedil.

Ena izmed možnih usmeritev bi bila primerjava med strokovnimi in gimnazijskimi programi, saj bi to pokazalo, ali so razlike v kakovosti pisnih izdelkov povezane predvsem z različnimi učnimi cilji, pristopi pri pouku slovenščine ali z motivacijo dijakov. Prav tako bi bilo smiselno raziskati, kako na uspešnost pri pisanju vodene interpretacije vplivajo bralne navade.

Poleg tega bi bilo zanimivo preučiti vpliv digitalne komunikacije na jezikovno zmožnost dijakov. Uporaba družbenih omrežij, hitrih sporočil in krajših oblik pisanja lahko vpliva na slabše obvladovanje pravopisnih pravil in slogovne primernosti v formalnem pisanju. V prihodnje bi bila smiselna tudi raziskava o tem, kako različne didaktične strategije – na primer točno določene vaje, večkratno pisanje, osebna povratna informacija učitelja dijaku – vplivajo na izboljšanje jezikovne natančnosti in slogovne kakovosti pisnih izdelkov.

Takšne nadaljnje raziskave bi omogočile boljše razumevanje težav, s katerimi se srečujejo dijaki, in prispevale k prilagoditvi učnih pristopov ter pripravi učinkovitih nalog za izboljšanje jezikovne zmožnosti v strokovnih programih.

8 ZAKLJUČEK

Raziskava je pokazala, da imajo dijaki srednjih strokovnih šol pri pisanju vodene interpretacije umetnostnega besedila številne težave na različnih jezikovnih področjih, kar potrjuje tudi splošno opažanje, da se jezikovna zmožnost dijakov razvija počasneje, kot bi bilo pričakovati glede na njihovo stopnjo šolanja. Najpogosteje se pojavljajo napake pri pravopisu, zlasti pri uporabi vejic, in sicer v različnih primerih – pri rabi vejice med priredji in odvisniki, pri vejicah med večbesednimi vezniki, pristavkih, polstavkih, pastavkih, pred veznikom *kot*; prav tako pa jo po nepotrebnem dodajajo, zlasti v prirodno zloženih povedih in med večbesednimi vezniki, kar pogosto vodi v manjšo preglednost besedila.

Napake se pojavljajo tudi pri zapisu velikih začetnic, kjer zaznamo napačno rabo celo pri enobesednih osebnih in zemljepisnih lastnih imenih, še več pa pri pridevnikih izpeljanih na -ski/ški in pri svojilnih pridevnikih. Napake črkovanja oziroma napačen zapis besede je pogostejši v prvem letniku, največ težav povzroča zapis soglasniškega sklopa lj/nj, pojavlja pa se tudi neustrezen zapis črke (zaradi premen po zvonečnosti) ter manjkajoče ali odvečne črke. Pri zapisovanju besed skupaj ali narazen imajo dijaki v vseh letnikih največ težav z zapisom zanikanega glagola *biti*, prav tako je opazno zapisovanje skupaj pri določenih predložnih zvezah (*naprimer, ponavadi, pomoje ...*). To nakazuje, da so pravopisna pravila pogosto usvojena le površinsko.

Težave na oblikoslovni ravni je mogoče zaznati pri vseh besednih vrstah. Pri glagolu gre največkrat za napačno rabo nedoločnika in namenilnika, neločevanje med glagoloma *morati* in *moči*, pogosta je uporaba oblike *bo bil* ter druge nepravilnosti, povezane z napačnim črkovanjem zapletenejših oblik. Zelo pogosto so napačno sklanjani določeni samostalniki (*otrok, mati, hči, starši*), pri pridevnikih pa pogosto uporabljajo osnovno obliko namesto presežno. Napake se pojavljajo tudi pri zaimkih, najočitnejša je neustrezna raba svojilnega oziroma povratnosvojilnega zaimka (*moj/svoj*), zasledimo pa tudi pogosto uporabo navezne oblike zaimka, kjer bi morali uporabiti naslonsko. Pri predlogih je največ napačne rabe predlogov *s/z* ter neupoštevanje pravila *na/v* → *s/iz*. Pojavlja se tudi pogosta vezava predloga *pod* s samostalnikom literarne zvrsti (*spada pod dramatiko*). Pri veznikih se najpogosteje pojavi menjava veznikov *in* in *ter*, pri prislovih in členkih pa je napak bistveno manj.

Na ravni leksike je pogosto zaznati uporabo pogovornih ali slengovskih besed ter ponavljanje besed (namesto uporabe sopomenskih izrazov), kar zmanjšuje slogovno pestrost.

Pri skladijski neustreznosti dijaki pogosto uporabljajo neustrezen besedni red, izpuščajo stavčne člene, uporabljajo nepotrebna mašila, napačno navezovanje, zelo pogosta je tudi napačna raba zaimka *ki/kateri* ter neujemanje osebka in povedka ali

neupoštevanje roditelja ob zanikanih povedkih. Poleg vseh navedenih napak je v določenih primerih zaradi šibke jezikovne zmožnosti oteženo razumevanje nekaterih povedi, nekatere pa so celo nerazumljive, kar potrjuje potrebo po sistematičnem in daljšem delu na razvoju jezikovne natančnosti.

Primerjava med letniki je pokazala postopen, a razmeroma majhen napredek v jezikovni zmožnosti, kar potrjuje, da se številne napake ponavljajo tudi v zaključnem letniku. To nakazuje, da zgolj leta učenja sama po sebi ne prinesejo zadostnega izboljšanja, če ni sistematičnega in načrtnega dela z jezikom. Primerjalna analiza paralelnih oddelkov je pokazala, da razlike med fanti in dekleti niso izrazite, vendar je mogoče zaznati določene trende. Dekleta naredijo nekoliko manj pravopisnih napak, a ker pišejo daljše in kompleksnejše besedilne sestavke, se po številu napak približajo fantom. Kljub temu pa so njihova besedila v večini primerov koherentnejša, bolj smiselno povezana in tudi slogovno nekoliko dovršenejša. Vpliv na končno oceno je imel predvsem podatek, da številna dekleta knjige niso prebrala, zato so izgubila točke zaradi nepoznavanja vsebine. Če bi bila ocena osnovana izključno na jezikovni zmožnosti, bi dekleta dosegla nekoliko boljši rezultat kot fantje.

Rezultati raziskave potrjujejo, da je za izboljšanje jezikovne natančnosti dijakov nujno potrebno sistematično razvijanje jezikovnih zmožnosti. To pomeni več praktičnih vaj, redno delo z besedili iste vrste, ciljno usmerjeno obravnavo pogostih napak ter večjo osredotočenost na razumevanje in tvorjenje različnih besedilnih tipov. Učitelji lahko k izboljšanju bistveno prispevamo z individualizirano povratno informacijo, s spodbujanjem samoevalvacije dijakov ter z vajami, ki omogočajo postopno odpravljanje najpogostejših napak. Težava pri omenjenem uveljavljanju izboljšav pa se pojavlja predvsem zaradi pomanjkanja časa, učitelj pri pouku ne more vsakemu dijaku individualno posredovati povratnih informacij, opombe, ki jih zapiše na pisne izdelke, pa učenci pogosto ne razumejo ali jim ne posvetijo dovolj pozornosti. V praksi se je kot dober način izkazal pisanje poprav lastnih izdelkov in nato ponovni pregled le-teh.

Vodena interpretacija namreč predstavlja kar 30 % celotne ocene pri slovenščini, pri čemer je velik delež ocene tudi s področja jezikovne zmožnosti. Zato je ključnega pomena, da dijaki razvijejo lastno jezikovno ustreznost, hkrati ta ne vpliva zgolj na uspeh v šoli ali na maturi, temveč predstavlja pomembno vrednost tudi pri njihovi nadaljnji poklicni poti in vsakodnevnem življenju.

Moje ugotovitve se skladajo z opažanji nekaterih drugih avtorjev, ki so se ukvarjali z jezikovno zmožnostjo učencev. Tudi Velikonja Kolar namreč ugotavlja, da se pri dijakih napake, zlasti na skladijski in besedotvorni ravni, ponavljajo tudi v višjih letnikih, ko bi lahko pričakovali izboljšanje. Križaj Ortar (2010) izpostavlja, da dekleta pri pisanju pogosto kažejo večjo skrb za koherenco in smiselno povezanost besedila, kar potrjujejo tudi moji rezultati, saj navajam, da so dekleta slogovno boljša. Prav tako bi dekleta, če bi

bila ocena osnovana izključno na jezikovni ustreznosti, dosegla boljši rezultat od fantov. Vsi omenjeni avtorji tako poudarjajo pomen premišljenega razvijanja jezikovnih zmožnosti, vlogo učiteljeve povratne informacije ter osveščanja dijakov o pomenu jezikovne natančnosti za šolski uspeh in kasnejše poklicno življenje.

9 VIRI IN LITERATURA

1. Bešter Turk, M. (2011). Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovstvo*, 56(3–4), 111–130. Pridobljeno s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-NFS5PI7E/4aba3aba-037e-410a-8321-06acb5d812bc/PDF>
2. Bizjak Končar, A. (2001). *Slovnica v osnovni šoli: Analiza učnih načrtov in učbenikov slovenščine za drugi in tretji triletni cikel osnovne šole*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
3. Državni izpitni center. (2024). *Letno maturitetno poročilo o poklicni maturi 2024*. Pridobljeno s <https://www.ric.si/poklicna-matura/porocila--analize--raziskave/letno-maturitetno-porocilo-o-poklicni-maturi-2024>
4. Hedžet Krkač, M., Novak, B., & Kralj, M. (2010). *Katalog znanj za pouk slovenščine za srednje strokovno izobraževanje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
5. Hodak, B. (2012). Uporaba jezika v šolskih besedilih. *Jezik in slovstvo*, 57(1–2), 90–99.
6. Jelenko, T. (n.d.). *Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti*. Pridobljeno s <https://e-gradiva.com/dokumenti/K/PRILOGE/RAZVIJANJE%20SPORAZ%20ZMOZ.pdf>
7. Krapš Vodopivec, I. (2019). Napake dijaškega pisanja: Vrednotenje slovnično-pravopisnih napak v šolskih esejih. V H. Tivadar (ur.), *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest (Obdobja 38)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Pridobljeno s <https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-38/>
8. Križaj, T., Ortar, M., & sod. (2001). *Slovenska slovnica za srednje šole*. Ljubljana: DZS.
9. Malek, K. (2019). *Esej po domače ali zakaj vejica pred ki, ko, ker, da, če po navadi ne skače* (raziskovalna naloga). Prva gimnazija Maribor. Pridobljeno s https://zpm-mb.si/wp-content/uploads/2019/08/S%C5%A0_Slovenski-jezik_Esej_po_doma%C4%8De_ali.pdf
10. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2018). *Učni načrt za slovenščino v srednjih šolah*. Ljubljana: MIZŠ.
11. Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. (2023). *Predmetni izpitni katalog – slovenščina (2025)*. Pridobljeno s <https://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2023/programi/PIK/2025/PIK-SI-2025.pdf>
12. Peršak Hajdinjak, K. (2022). Razvijanje sporazumevalne zmožnosti dijakov predšolske vzgoje z ustvarjalnim pripovedovanjem. *Vzgoja in izobraževanje*, 53(1–2), 87–92.
13. Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ). (2014). Ljubljana: Založba ZRC. Dostopno na: <https://fran.si/iskalniki/sskj2/>
14. Stritar Kučuk, M. (2012). *Metode in orodja za lažjo pripravo korpusov usvajanja jezika*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. Dostopno na:

<https://www.researchgate.net/publication/375632139> Metode in orodja za lažjo pripravo korpusov usvajanja jezika

15. Šebjanič Oražem, M. (2020). Sporazumevalna zmožnost in komunikacijske spretnosti učiteljev začetnikov. V *Obdobja 39: Jezik v izobraževanju* (str. 231–243). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
16. Urbančič, M. (2023). *Pravopisna zmožnost dijakov na Srednji gozdarski, lesarski in zdravstveni šoli Postojna* (magistrsko delo). Univerza na Primorskem. <https://repozitorij.upr.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=20057>
17. Velikonja Kolar, I. (2018). Ocenjevanje skladišnih napak v šolskem eseju. *Jezik in slovstvo*, 63(2–3), 129–138. <https://doi.org/10.4312/jis.63.2-3.129-138>
18. Vogel, J. (2023). Mladi in sporazumevanje v digitalnem svetu. V *Slovenski jezik, literatura, kultura in digitalni svet(ovi)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta UL.
19. Zahrastnik, L., & Planko, T. (2018). *Pravopisna pravila pri dijakih – izziv ali »mala malica«* (raziskovalna naloga). 1. gimnazija v Celju.
20. Zemljak Jontes, M. (2012). Esej kot oblika preverjanja literarnega razumevanja v šoli. *Slavistična revija*, 60(3), 395–408.

10 PRILOGE

Primer vodene interpretacije umetnostnega besedila (slabša jezikovna zmožnost)

Visočka Kronika

Odlomek je ~~epičen~~ ^{epičen} epika, saj se pripoveduje —
Ima pa tudi prvine ~~romantike~~ ^{dramatike}. Na začetku odlomka Pasaverica
preklinja morilca njenega moza. Ko je nehala preklinjati, je
je Polikarp, bled kot stena, gledal. Nekonec pa Pasaverico
sprasajo, od kod je doma.

Pasaverica je strojna gospa, ki se preselja ³ trgovanjem
pa Kruškoj. Pasaverica ~~ima~~ ^{ima} izhaja iz ene nemške vasice,
po kateri ⁴ je dobila tudi ime. V njenem rojstnem kraju
pa živi njena vnukinja Agata. Ko Pasaverica preklinja nad
morilcem ~~njenega moza~~ ^{mojega}, se ~~je~~ Polikarp zave, da je morilec
njenega ~~moza~~ ^{moja}. Pasavericinem ⁴ mozu je bilo ime Jošt.

Polikarp ⁴ z Joštom ^{1 2 3} se ^{1 2 3} vojskujejo, v kateri
vojni tudi najeta plen in Polikarp ubije Jošta. Polikarp
s plenom kupi dve kmetiji na Visokem. ~~Eden od sovopar~~
~~je v bolnici zelanji pa del za Polikarpa.~~ ^{večinoma uapen} Polikarp je se
do svojih delavcev in žene stroj, valne ~~se~~ na njih
kriči. Sinu je pa odsekal prst. — ^{vel}

Polikarp sinu ubije, naj gre ~~po vnukinjo~~ ^{po vnukinjo} Agato,
vnukinjo od Pasaverice, ~~iskat~~ ^{iskat} in naj jo pripelje na Visoko.
Ko Agata pride na Visoko, je vsa vesela. Ta sin, ki jo je
šel iskat, se zaljubi vanjo, Agata se pa zaljubi vnukinjinemu
bratu gavrju. Nekoga jutro pridejo ~~do njih vojska in~~
pravijo, da je Agata obojena na smrt zaradi ~~zaravnice~~
Obsoditi jo je ~~alut Lutec~~ ^{Harbo}, katerega je klopitnila. Karon
je da pa Skof. Skof ji reče, naj gre v vorlo, če pride
ven, ni zaravnice, če pa ne, pa je zaravnica.

Kristina Agata gre v vrčlo, zanj pa gre Jurij in jo
tudi reši. Izidor se ob tem izpade kot strahopetec.

Agata na koncu opravi obtožbo, da je enoučna.

Take stvari so za nekaj vpredu in tudi ne.

Pri nas taka stricova žena ustrahuje. Pride njena
hčerka do babice po sobi in jo kliče skakoskičji dehi...

Dobi 3th in se joka, kot da bi alahila to.

Pol pa raje ene čudne in moč se gre testo
ne domov. Preveč se jo bojijo, to ni prav.

Primer vodene interpretacije umetnostnega besedila (boljša jezikovna zmožnost)

Odklonnik iz dela Visočka kronika je epiki, saj
priporoča o tem kako je Pasoverica prešla mračna
njenege moča ^{2. pr. moč} ~~in o tem kako se je močje prestatujeja~~ ^{zelo} ~~prvine trčke saj pripovestje čustva.~~ ^{del}
Odklonnik govori o tem kako Pasoverica, ki je uboga udova preklija monita
njenege moča želi si, da bi monitec ~~umiral~~ umiral v mukah
ali pa ~~ni~~ trpel v peklu, če je že mrtel. Najhujše ji je
to da je monitec ubil njenege moča, ker pa je ~~z~~ svojim
delanjem krepko prizadel tudi njo in Agato.

Pasoverica je stara uboga trgovka, ki je zaradi
umora bila ob moča in zelo tuji v svojem življenju.
Njena pot jo je pripeljala na kvrajsto zaradi tega,
ker je po umoru moča morala postati trgovka in ~~sta~~
hoditi po svetu. V nje nem rojstnem kraju ~~pa~~ ~~sta~~
še vedno živi njena hči Agata. Pasoverica preklija
monitec svojega moča in si želi, da bi moča trpel.
Polikarp pa med tem od Pasoverice izve, da je njeno
pravo ime ubistva Marija, njen moč, ki je bil ubit
pa je bil Jošt. Polikarp v trenutku ugotovi, da
je on monitec njenege moča, saj sta skupaj bila
v vojski a ga je na koncu Polikarp zaradi
pohlepa ~~po~~ bogastvu ubil. Polikarp je ~~po~~ ~~koncu~~ med
tridesetletno vojno imel dobrega prijatelja Lukežca,
ki je bil kasneje tudi hlapec na Polikarpovi kmetiji.
Skupaj sta med vojno napreda premožnejše, kasneje pa
se njima je pridružil še bšt, ki je bil Pasovericin moč.
Po končani vojni je bil Lukež varjen in je ~~pristal~~

iz vojne zato je bil v vojaški bolnišnici Jošt in Polikarp pa sta se z bogastvom odpravila domov. Ko je prišel trenutok, da si razdelita pretek, je Polikarp hotel vzeti še kubožov del in mu ga izročiti, ko se vrne domov. Jošt pa se s tem ni strinjal saj je mislil, da bo kubožev del Polikarp obdržal zase. Zato sta se sporekla in Polikarp je zabodel Jošta do smrti, vzeli ves izpla in se odpravil domov. Polikarp je bil nespleh kolj svoji človek tudi do svoje žene, otroke in delavcev. vedno je vranjbi kučal in jo pretopal, enkrat je svojnemu sinu Izidorju celo odsekal prste, ker je mislil, da mu krađe. Ko Pasaverica prave svoje zgodbe se Polikarp odloči, da se bo njegov sin Izidor povračil z Agato in Izidor to ves stori. Agata se je v kranjsko okolico dobva vključila kint ljudje so jo imeli radi, saj je bila delovna in prijazna. Priljubljena je bila tudi prvi župnik, saj je bila zelo uporna. Kmalu za 4 pa je bila Agata obsojena, da je čarovnica. Obsadil jo je njihov novi bilapce zaradi tega, ker ga ni želela podjubiti na jlesa in ga je udarila. Agata prava mora opraviti preizkus, če je čarovnica ali ne. Stopiti mora v vodo in mače na kakšnem keli mači. pride ziva iz vode ni čarovnica. iz vode ji po tem, ko skomaj utone pomaga priti Izidorjev brat Jurij. Na koncu Izidor in Jurij

umrta, preživlja pa le Agata in izidajca
žena Margarita ter duštrca, ~~Polikarp~~ Polikarp pa
umre še pred prihodom Agate.

Moje mnenje "o oblastniških stvāh" je
takoj da se to ~~ne~~ smelega dogajati saj to ni
dober naēin vgoje otrok in jim stem samo
zagruiš življenje in so bolj problematiēni. Velikokrat
slisimo take primere po televiziji, ko zaradi tega
pride do razliēnih ubojev in zlorab. -veē, prihen,
razstn

* Prevladujejo prvine dramatike, saj poteka dialog. ✓